
Dokument nr. 5

(1995-96)

**Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten
i tiden 1. januar-31. desember 1995.**

REGISTER:

	Side
Innledning	3
Generelle spørsmål	3
Saker behandlet av ombudsmannen	9
Menige mannskaper	9
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	9
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	9
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelser ...	12
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	13
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell	15
Kosthold	16
Permisjoner	16
Velferd	16
Disiplinsaker	16
Tillitsmannsordningen	17
Sykesaker	17
Sosiale saker	17
Forsvarets skolevirksomhet	20
Tillegg - godtgjøringer	20
Tjenesteforhold	20
Underbringelse, transport, forlegningsforhold	21
Vervede og kvinner i forsvaret	21
Befalssaker	22
Sivilt personell	27
Befaringer	28
Forkortelser	34
Vedlegg	35

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1993 består ombudsmannsnemnda i perioden 1. januar 1994–31. desember 1997 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo.
Ingeborg Botnen, Rjukan.
Dagfinn Hjertenes, Florø.
Per Håpnes, Hell.
Ivar Johansen, Oslo.
Ivar Skjerve, Steinkjer.
Ernst Wroldsen, Tønsberg.

Ombudsmannsnemnda har i 1995 holdt møter:

28. februar
19. april
31. mai
13. september
18. oktober
6. desember

I tillegg har nemnda i 1995 foretatt befaringer ved militære tjenestesteder slik:

KNM «Harald Haarfagre»
Sola flystasjon
Agder regiment (IØ2), Evjemoen
Luftforsvarets tekniske skolesenter (LTS)
Sjøkrigsskolen (SKSK), Bergen
Vestlandet sjøforsvarsdistrikt (VSD)
Haakonsværn Orlogsstasjon (HOS)
Herdla fort
Hærens forvaltningsskole
Fredriksten festning, Halden
Østfold regiment, Fredrikstad

Nemnda har i år som tidligere vært representert på Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret.

Ombudsmannen og underdirektøren har som vanlig gitt orientering om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de kurs for tillitsvalgte som er avholdt ved forskjellige avdelinger.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal har i 1995 funnet sted ved at Ombudsmannen har forelest ved Krigsskolen Gimlemoen og ved orientering i møter med personellorganisasjonenes representanter under befaringer.

GENERELLE SPØRSMÅL

Klagesaker

Som det vil fremgå av innberetningens omtale av de individuelle klagesaker har Ombudsmannen i 1995 behandlet i alt 119 klagesaker, hvorav 102 er mottatt i løpet av året.

Til sammenligning kan nevnes at kontoret de senere år har behandlet følgende antall saker:

1992 – 105 saker
1993 – 87 saker
1994 – 110 saker

Antallet klagesaker i 1995 er det høyeste siden 1990, men representerer likevel et stabilt nivå.

Som tidligere år har Ombudsmannens kontor også i 1995 kunnet løse et stort antall tvistesaker ved uformell kontakt med partene uten at ordinær

saksregistrering har funnet sted. En nærmere gjennomgang av klagesakene som er avsluttet i 1995 viser at avgjørelsen er endret i favør av klageren i 38 % av klagetilfellene. Omgjøringsandelen i 1995 ligger noe over tidligere år.

Nemnda finner igjen å ville bemerke at antallet klagesaker i gruppen «sosiale saker», som omfatter botillegg og andre former for sosiale stønader, fortsatt ligger svært lavt. I 1990 utgjorde denne gruppen ca 40 % av alle klagesakene mot under 10 % i 1995.

Det er Ombudsmannens erfaring at såvel de avdelingsvise velferdskontorer og FO/Velferdstjenesten utøver et godt og betryggende skjønn ved behandlingen av menneskapenes sosiale problemer.

Det reduserte antall klagesaker i denne kategori er i seg selv en indikasjon på dette.

Også i 1995 utgjør klager vedrørende fritak for militærtjeneste og utsettelse med førstegangstjeneste eller repetisjonsøvelser en hovedgruppe blant soldatklagene.

Det er i 1995 dessuten registrert en klar økning i antall klager vedrørende førtidsdimittering, overføring til annet tjenestested og klager vedrørende endret dimisjonsdato.

Nemnda forutsetter at de militære myndigheter ikke endrer en skriftlig bekreftet dimisjonsdato mot menneskapets vilje kort tid før forestående dimisjon.

Mannskapene skal kunne forberede en sivil tilværelse, bl.a. ved jobbsøking, i tillit til at en dimisjonsdato som er innført i vernepliktsboken ikke blir endret og utsatt på urimelig kort varsel. Ved avgjørelse i FO er dette prinsipielle syn kommet til uttrykk. Jfr. Dok nr 5 - 1994, side 15.

Utenlandsreiser for ombudsmannnemnda

Ombudsmannnemnda skal etter sin instruks «bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.»

Nemnda og Ombudsmannen ivaretar sin instruks bl.a. ved behandling av konkrete klager fra vernepliktige, befal og sivilt ansatte i Forsvaret, samt ved at nemnda foretar befaringer ved tjenestestedene.

Den sikkerhetspolitiske situasjon er over tid endret og vil i årene som kommer i betydelig grad endre det norske forsvar og dets allierte internasjonale engasjement. Det norske forsvar vil bl.a. i stadig større grad være engasjert i fredsoperasjoner, og det vil bli endrede øvingskonsepter med større vekt på fleksibilitet og flernasjonalitet.

Som konsekvens av dette har nemndas flertall - Hjertenes, Håpnes, Johansen og Skjerve - sett det som ønskelig at Ombudsmannnemnda i begrenset utstrekning (f.eks. en gang i løpet av en 4-årsperiode) også inkluderer norske styrker/personell i utlandet i sine befaringer og ønsker å gjennomføre en slik befarings i løpet av 2. halvår 1996.

Nemndas mindretall - Ombudsmannen, Botnen og Wrøldsen - ser det ikke hensiktsmessig med slike befaringer i det en anser at nemndas behov for denne type informasjon er tilstrekkelig ivarettatt ved den informasjon og oppdatering vedrørende rettigheter og tjenesteforhold som gis av ansvarlige norske militære myndigheter.

Disse medlemmer antar således at det ikke foreligger noe saklig behov for generelle nemndsbefaringer ved utestasjoner med mindre en aktuell sak eller hendelse skulle medføre behov for observasjon av lokale og stedegne forhold.

Vi finner derfor å måtte advare mot nemndsbesøk som i relasjon til nemndas oppgaver kan oppfattes som formålsløse. I betraktning av at Stortinget selv for sine komiteer følger en meget restriktiv praksis for utenlandsbesøk antar disse medlemmer at dette også bør gjelde Ombudsmannnemnda.

Spørsmålet om nemndas utenlandsreiser forelegges med dette til avgjørelse i Stortinget.

Flertallet og mindretallet viser til sine nærmere begrunnelser fremlagt i protokoll fra nemndsmøte

den 1. mars 1996 som følger denne innberetning som uttrykt vedlegg.

Disiplinærsituasjonen

Disiplinærforholdene i Forsvaret synes fortsatt å være inne i en positiv utvikling. Generaladvokatens oversikt over antall refselsler ved utgangen av 3. kvartal 1995 viser en nedgang på 10.5 % i forhold til 1994. Det er registrert en særlig nedgang i antall refselsler i Sjøforsvaret.

Nemnda har mottatt følgende melding fra Generaladvokaten:

«Det totale antall refselsler har vist en klart fallende tendens fra 11.230 i 1988 til 3666 i 1994. Ved utgangen av september 1995 var antallet refselsler 2179 mot 2436 på samme tidspunkt i 1994.

Klagenemnda for disiplinærsaker i Forsvaret behandler annen gangs klager. For disse har økningen vært mer markert. Saksmengden har i perioden 1989-94 variert mellom 43 og 63 saker, med 1992 som «bunnår». I 1995 har klagenemnda fått inn 75 saker.

Når det gjelder antall straffesaker (aktorer) har dette ligget forbausende stabilt, til tross for at 1995 skulle være et «rep-fritt» år. Endelige tall foreligger ikke ennå.

Det samlede inntrykk synes således å bli at den svært positive utviklingen som har vært siden 1988 nå er i ferd med å «flate ut» - selv om det fortsatt er noe synkende refselsestall».

Forsvarets anvendelse av vernepliktsmassen

Nemnda har under sine befaringer registrert kritikk for at avdelingene tildeles for få mannskaper. Det er særlig kritisert at avdelingene har mangel på mannskaper til avdelings drift - sjåfører, kjøkkenpersonell, vedlikehold etc.

Bla. på denne bakgrunn mottok nemnda en muntlig redegjørelse av personellsjefen i FO hvorunder følgende ble opplyst:

«Årskullene av vernepliktige 19-åringer ligger nå på ca 27000 men vil være synkende i årene som kommer. For 1996 er det planlagt å innkalle 22000 mannskaper.

Det ble lagt frem en oversikt som viser at ca 70 % av årskullene gjennomfører militærtjeneste.

5-6 % overføres til siviltjeneste (militærnektete).

10 % overføres til vernepliktsreserven og ca 15 % kjennes uskikket for militærtjeneste.

Det ble fremholdt at disse tall bekrefter at Norge praktiserer «alminnelig verneplikt» i samsvar med Grunnlovens bestemmelser.

I 1996 vil innkallingsstyrken på 22000 bli fordelt slik:

Forsvarsgren	Totalt	6 mnd	9 mnd	12 mnd
Hæren	14 000	2 200	1 900	9 900
Sjøforsvaret	4 200		500	3 700
Luftforsvaret	3 800		500	3 300
Sum	22 000	2 200	2 900	16 900

Sjøforsvaret og Luftforsvaret gjennomfører 0+ for mannskaper med 9 mndr tjeneste.

Majoriteten (ca 14000) av de mannskaper som starter førstegangstjenesten møter i tiden juli – oktober, fordelt på både 6, 9 og 12 mndr mannskaper. Det ble opplyst at opplæringen for stridene funksjoner i mobiliseringsstyrken har overordnet prioritet og at man derfor følger en restriktiv linje med hensyn til fordeling av mannskaper til hjelpefunksjoner ved avdelingene.

Med henvisning til den kritikk som er reist i forbindelse med mangelen på hjelpemanskaper ble det opplyst at Hærstaben nå vil tillate Hærens avdelinger å anvende inntil 10 % av mannskapsstyrken til hjelpefunksjoner. Denne andel har i senere tid vært begrenset til 5 %.

Nemnda forutsetter at denne endring vil løse situasjonen.

Repetisjonsøvelser – hensynet til landbruket

Med bakgrunn i at en vernepliktig offiser/kornprodusent ikke hadde fått innvilget utsettelse med en repetisjonsøvelse ønsket Norges Bondelag en klargjøring av bøndenes muligheter for utsettelse når viktige landbruksinteresser forelå.

Vernepliktsverket fremkom med en omfattende redegjørelse som bekreftet at utsettelsesmulighetene for denne yrkeskategori, som for andre næringsdrivende, var gjenstand for en konkret bedømmelse i det enkelte tilfelle.

Til tross for at kornprodusentene har en særlig arbeidskrevende periode i månedene august – september – et tidsrom som ofte sammenfaller med de årlige repetisjonsøvelser om høsten – er ingen yrkesgruppe fritatt for verneplikt til bestemte årstider.

Vernepliktsverket uttalte videre:

«Med bakgrunn i OFF sin henvendelse finner VPV i det etterfølgende som formålstjenlig å gi generell orientering om saksang og behandlingsmåte ved innkalling til repetisjonsøving.

Det regelverk og de forutsetninger som er aktuelt for kornprodusentene vil bli søkt omtalt spesielt.

Forhold ifm innkallingen

Med hjemmel i Vernepliktsloven foreligger Reglement for utskrivning og verneplikt – fastsatt ved Kgl res av 22 november 1991. Det er her bemyndiget Forsvarssjefen å gi nærmere bestemmelser om utsettelse med bl a repetisjonsøving. Disse er gitt av Forsvarssjefen i Bestemmelser om utskrivning og verneplikt (BUV) del III.

Nærmere omtale vedrørende disse bestemmelser vil bli gitt i det etterfølgende. Innkalling til repetisjonsøving blir sendt ikke mindre enn 4 mnd forut for fremmøtedato. Dersom mulig sendes også varsel før denne tid. Hensikten er at arbeidsgiver – eventuelt den vernepliktige selv – skal få tid til å treffe tiltak for å møte det forestående fravær fra de sivile gjøremål. I forbindelse med innkallingen sendes også orientering om fremgangsmåte ved søknad om økonomisk støtte alternativt utsettelse med tjenesten.

For kornprodusenter er nytt av året (jan 94) øko-

nomisk stønadsordning benevnt Næringsbidrag. Denne form for stønad sees mot omkostninger ved innleige av vikar.

Ved samme anledning ble også innført stønadsordning benevnt Særskilt Økonomisk hjelp.

Denne type stønad gjelder generelt i tilfeller der repetisjonsøvingen vil forårsake en økonomisk belastning som ikke dekkes av andre former for godtgjøring. Ordningen har ingen begrensninger hva gjelder sivil yrke eller status.

Med bakgrunn i Bondelagets henvendelse kan bemerkes at de nevnte to stønadsordninger kun gjelder for menig personell. Befal gis lønn iht den militære grad.

Det er ikke VPV sin oppfatning – eller uttrykt fra overordnet ledd – at dette forhold skal medføre lettelser hva angår repetisjonsøvinger for personell med grad som befal. Denne særstilling for befal er for øvrig også gjeldende for den stønadsform som i 1988 – etter initiativ fra OFF – ble gjort gjeldende i Forskrifter for avløserordningen.

Behandling av søknader om utsettelse

I forbindelse med innføring av ovennevnte stønadsordninger er bestemt at den innkalte enten må søke om økonomisk støtte eller utsettelse med øvingen. Parallele søknader godtas ikke.

VPV har i så måte lagt til grunn at nevnte stønadsordninger er ment å fjerne behov for utsettelse når dette er begrunnet i økonomi. Avslag på slike søknader fremstår som konsekvens.

Stønadsordningene er beskrevet i Innst S nr 48 (1992-93) og St prp nr 119 (1991-92).

I spørsmål om utsettelse med øvingen blir søknadsgrunnlaget sett mot den tid som er gitt for den innkalte til å møte det forestående fravær.

Det blir i så måte satt som forutsetning at søkeren – der dette er mulig – iverksetter seriøse tiltak for å møte den situasjon som vil oppstå. Tilfeller hvor slike tiltak er iverksatt uten å ha gitt det nødvendige resultat blir sett mot Forsvarssjefens bestemmelser gitt i BUV del III kap X vedl L. En forutsetning for bedømmelse mot disse bestemmelser er fyllestgjørende dokumentasjon og synliggjøring av forholdet.

Utsettelse med repetisjonsøving blir for kornprodusenter sett mot BUV III kap X vedl L pkt 4c og 4d (viktige velferdsgrunner):

4c. De økonomiske forhold som her er omtalt sees nå å være dekket for all virksomhet innen jordbruk ved at utgifter til bruk av vikar blir kompensert – enten ved Forsvarets nyinnførte stønadsordninger eller ved omtalte Forskrifter for avløserordningen.

Det er ikke VPV sin oppfatning at størrelse på omsetning/avling kan vurderes mot det omtalte om økonomi som her er nevnt. Det sees ikke at stor kapitalflyt i forretning/virksomhet eller ved stor-drift innen landbruk skal være grunn for særlige innrømmelser sett i forhold til omsetning og drift av mindre omfang.

4d. Det fremkommer her at sesongbetont arbeid ikke automatisk gir grunnlag for utsettelse med eventuell repetisjonsøving. Ved vurdering av søknader stilles to krav, særlig tilfelle og at arbeidet

utgjør vesentlig del av årsverket. Er disse to kriterier oppfylt sees søknaden mot det tidligere anførte om hvilke seriøse tiltak søkeren selv har iverksatt.

Dokumentasjon/synliggjøring av søknadsgrunn

Det vil være søkerens ansvar å synliggjøre/dokumentere det forhold som medfører søknad om utsettelse. Det sees ikke å være en oppgave for Forsvaret å etterlyse dokumentasjon eventuelt å synliggjøre at en øvelse ikke kan gjennomføres.

En forsvarlig forvaltning krever imidlertid at noen søknader underlegges en viss innhenting av tilleggsinformasjon – enten i tilknytning til det fremførte i selve søknaden eller i hva som blir opplyst i vedlegg/dokumentasjon til denne. Oppstår derved uklarheter vil dette innvirke negativt ved behandlingen sett fra ståsted til søkeren.

For søkere med sitt virke innen landbruk er vanlig å nytte vedlegg med uttalelse fra landbrukskontor og arbeidsformidling når søknad om utsettelse blir fremmet. Dessverre har erfaring vist at uttalelser fra disse etater ofte ikke er fyllestgjørende. Dette medfører kontroll som kan bevirke et negativt resultat for søkeren.

Gjennomgående fremkommer også at søkeren unnlater å gi dokumentert beskrivelse av alternative ressuser til bruk ved sykdom eller lignende – eks familie eventuelt naboer/entreprenører disponible for tresking. Slik mangel bidrar til uklare saksforhold når behov for utsettelse blir presentert.

I spørsmål om innleie av ledigmeldte ved arbeidsformidlingen i fylket eller landsdel fremkommer tidvis at bonden ikke aksepterer den/de ledigmeldtes kvalifikasjoner som vikar/avløser. Dette fremføres så som årsak til at utsettelse er nødvendig.

Dette kan ikke aksepteres. VPV forutsetter at personer som er ledigmeldt innen et fag/yrke innehar de kvalifikasjoner som faget krever. Dersom dette ikke blir ansett å være tilfelle for arbeidstaker innen jordbruk synes det nærliggende at Bondelaget tar kontakt med Arbeidsdirektoratet».

Nemnda har intet å bemerke i sakens anledning.

Billighetserstatning for menige mannskaper

Ved Kgl. res. av 23. juni 1995 har Forsvarsdepartementet bestemt at den enkelte vernepliktige kan tilstås billighetserstatning ved tap eller skade på private eiendeler med opptil kr 20.000,-. Tidligere var beløpsgrensen kr. 5.000,-. Ved denne forskriftsendring har departementet opphevet den tidligere forskjell mellom befal og menige, idet befalet, som andre statsansatte, tidligere har hatt rett til billighetserstatning med inntil kr 20.000,-.

Nemnda vil ikke unnlate å nevne at den tidligere erstatningsmessige forskjell mellom befal og menige ble påpekt i nemndas høringsuttalelse allerede i 1992 hvor en fremhevet prinsippet om at likt tap bør erstattes likt.

Dagpenger under arbeidsløshet for nydimitterte soldater.

Med bakgrunn i forslaget om å begrense ordningen med normert minste dagpengegrunnlag på 3G for nydimitterte fra 80 til 8 uker har nemnda avgitt følgende uttalelse:

«Etter gjeldende ordning kan personer som har avtjent minst tre måneders lovbestemt tjenesteplikt i løpet av de siste 12 måneder innvilges dagpenger under arbeidsløse i inntil 80 uker.

Kommunal- og arbeidsdepartementets forslag om å redusere de nydimittertes rett til dagpenger fra 80 uker til maksimum 2 måneder sees å være begrunnet med at de fleste vernepliktige før avtjeningen antas å være tilknyttet utdanningssystemet, og at det derfor ikke er naturlig at disse skal få dagpenger i en like lang periode som de som har vært i ordinært arbeid.

Ombudsmannsnemnda finner det uriktig å begrense spørsmålet om dagpengerrettighetene for denne gruppe utelukkende til vedkommendes status før avtjeningen.

Nemnda vil derimot hevde at det er perioden for den lovbestemte avtjening som bør legges til grunn. I denne periode er vedkommende fratatt muligheten til både å gjennomføre sivil utdanning og eventuelt ta lønnet arbeid.

En kan ikke utelukke at vedkommende i denne perioden alternativt ville ha skaffet seg lønnet arbeid og således opparbeidet seg rettigheter i A-trygden ordinært. Nemnda vil på denne bakgrunn anbefale at dagens ordning med rett til dagpenger under arbeidsløse i inntil 80 uker bibeholdes uendret.

Nemndas flertall – alle unntatt Ivar Johansen – vil likevel ikke finne det urimelig om ordningen endres på en slik måte at mannskaper som gjennomfører førstegangstjeneste kortere enn 12 måneder får en tilsvarende avkortet rett til dagpenger under arbeidsløshet».

Voksenopplæringen

Voksenopplæringens primære oppgave er å gi tilbud om og gjennomføre kompetansegivende opplæring samt å gi yrkes- og studieveiledning for vernepliktige mannskaper, vervede og kontraktsbefal. Tilbudene skal være en kompensasjon for tapet av sivil utdanning og sivil yrkespraksis som følge av tjenesten i Forsvaret.

På grunn av fortsatt høy ledighet blant dimitterte soldater har Voksenopplæringen også i 1995 prioritert tiltak for å gjøre mannskapene mer konkurransedyktige på arbeids- og utdanningsmarkedet.

I 1995 var gjennomsnittlig 3340 nydimitterte soldater registrert som ledige mot gjennomsnittlig 4055 i 1994, dvs en nedgang på 17,6 %.

De viktigste virkemidler har vært yrkesrettet og kompetansegivende opplæring tilpasset arbeidsmarkedets behov.

I tillegg gis den enkelte informasjon og veiledning om yrke og videre utdanning.

Det er også et av delmålene for virksomheten at alle vernepliktige skal ved dimisjon ha lagt en plan for videre utdanning og/eller yrkeskarriere.

Forsvarsministeren la i juni 1993 fram en 10-punkts handlingsplan mot soldatledighet.

Voksenopplæringen har i det foregående år brukt relativt store ressurser på å følge opp handlingspla-

nen, bl a har det vært et politisk ønske om å etablere tiltak etter førstegangstjenesten for de soldatene som havner i ledighetskøen.

Ved KNM Harald Haarfagre og Andøya flystasjon er det i samarbeid med Arbeidsmarkedsetaten og lokale myndigheter igangsatt opplæringstiltak innen mekaniske fag og reiseliv samt butikk/salg. Felles for tiltakene er at de fører fram til fagbrev innen det aktuelle faget.

Det tidligere gjennomførte Voksenopplæringsprosjektet blir nå videreført med etablering av ny mål- og tiltaksstruktur for Voksenopplæringen samt å få etablert formelle tilknytnings- og samarbeidslinjer til det sivile skoleverket og arbeidsmarkedsetaten.

Med sikte på en best mulig innretning av studietilbudene i forhold til personellens interesser og behov vil nemnda anbefale at det foretas en vurdering av mulighetene for bedre kartlegging av voksenopplæringsønskene allerede under sesjonering av mannskapene.

Velferdstjenesten

Etter anmodning fra Forsvarsdepartementet har nemnda avgitt uttalelse vedrørende innstillingen fra utvalget for vurdering av velferd i Forsvaret (Bjørnstadutvalget).

Følgende uttalelse ble vedtatt:

«Ombudsmannsnemnda vil understreke betydningen av at dette viktige tjenestefelt innen Forsvarets virksomhet nå er blitt nærmere utredet og viktige prinsipper for den fremtidige utvikling av Velferdstjenesten er trukket opp.

Nemnda vil særlig legge vekt på utvalgets klare presisering av at Forsvaret må ta ansvaret for de vernepliktiges totale hverdag i fritid og tjeneste, at ivaretagelse av mannskapets velferd – ved siden av den militære opplæring – er Forsvarets hovedoppgave under førstegangstjenesten,

at en menigsfylt og profesjonelt ledet tjeneste, hvor den enkelte blir respektert som selvstendig individ, legger grunnlag for trygghet og trivsel

På denne bakgrunn må nemnda forutsette at velferdssektoren blir et prioritert innsatsområde med hensyn til ressurstildeling og personellmessig oppfølging.

Av hensyn til en mest mulig rasjonell ressursanvendelse ansees det nødvendig å tilstrebe en stadig bedre samordning av de ulike tjenestefelt under begrepet VUPIKT, på tvers av forsvarsgrenene.

Også opplæringen av vernepliktige for tjeneste innen dette tjenestefelt bør kunne bli bedre samordnet og gjennomført i fellesskap mellom våpengrenene.

Nemnda vil fremheve betydningen av at velferdstjenesten også i fremtiden bør ha ansvaret for sosialtjenesten i Forsvaret for derved bedre å sikre oversiktighet over den enkeltes totale livssituasjon og sikre likebehandling av det tjenestegjørende personell.

Etter innføringen av en mer differensiert tjenestelengde finner en det naturlig at også velferdstilbudene blir differensiert i samsvar med den ulike tjenestetid. Nemnda finner det også rimelig at velferdstilbudene i noen grad innrettes etter mannskapenes reiseavstand fra hjemmet, og i forhold til eksisterende tilbud i lokalsamfunnet omkring tjenestestedet. Særlig avsidesliggende tjenestesteder bør prioriteres.

Velferdstjenestens sentrale ledelse og velferdskontorenes bemanning bør styrkes i samsvar med utvalgets anbefaling.

Voksenopplæringstjenestens betydning for egenaktivisering av de menige mannskaper og personellet for øvrig må understrekes.

VO-tjenesten bør således gis muligheter for å opprettholde et variert kurs- og opplæringstilbud for yrkesmessig kompetanseheving og mer fritidsmessig egenaktivisering.

Kantinetjenesten bør ansees som et sjefsansvar og tildeles driftsstøtte for å sikre rimelige priser.

Nemnda finner også grunn til å fremheve nødvendigheten av at Forsvaret kan tilby sitt personell et psykososialt «sikkerhetsnett» med adekvate hjelpetiltak.

Endelig vil nemnda påpeke et ønske om at befalsordningen og tjenestereglementet innrettes slik at velferdsbefalet gis et utdannings- og karrieremønster som stiller dem på linje med de øvrige befalsgrupper».

Lov om tjenestegjøring i internasjonale fredsoperasjoner.

Som en av høringsinstansene i forbindelse med Forsvarsdepartementets forslag til egen lov om tjenestegjøring i internasjonale fredsoperasjoner har nemnda avgitt følgende uttalelse:

«Ombudsmannsnemnda legger til grunn at lovutkastet synes å bygge på St.meld.nr. 46 for 1993-94 og flertallsmerknadene i Innst. S. nr 23 for 1994-95.

Ingen blant nemndas medlemmer finner grunn til å berøre de ulike fraksjonsmerknader i Innst. S nr 23.

Nemnda har merket seg departementets opplysning om at man bevisst har unngått å definere alle typer operasjoner som det kan bli aktuelt å beordre norske styrker til å delta i.

Videre opplyser departementet at «norske politiske myndigheter må til enhver tid avgjøre hvorvidt norske styrker skal delta i en bestemt operasjon».

I betraktning av at vårt nåværende befal skal innbys til å inngå kontrakt om deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner og vårt fremtidige befal skal forpliktes til å delta i slike udefinerte operasjoner vil nemnda anbefale at man i lovtekst eller i forarbeidene fastsetter at Stortinget, eller dets organer, på forhånd skal ha gitt samtykke til norsk deltakelse i de aktuelle fredsoperasjoner.

Nemnda har videre merket seg at tjenestegjøring i fredsoperasjoner vil bli gjort karrierefremmende i forhold til tjeneste hjemme. Den nærmere regulering av dette vil etter det opplyste bli foretatt i forbindelse med utarbeidelse av ny befalsordning og nytt tjenestereglement.

Nemnda vil anta at den erfaring personellet erverver seg under slik tjeneste utenlands ofte vil ha verdi og betydning for deres senere tjeneste i Forsvaret innenlands, men er likevel noe i tvil om ethvert tenkelig tjenesteoppdrag internasjonalt bør ansees som karrierefremmende i forhold til alle typer tjeneste i vårt eget Forsvar.

Nemnda vil således forutsette at de nærmere regler vedrørende disse spørsmål blir drøftet med befalets faglige organisasjoner.

Nemndas medlem Ivar Johansen vil likevel presisere at tjeneste internasjonalt som hovedregel bør gi karrieremessige fortrinn.

Nemnda har for øvrig intet å bemerke».

Lov om Kystvakten.

Nemnda har avgitt følgende høringsuttalelse til Forsvarsdepartementet i anledning forslaget til ovennevnte lov:

«Ombudsmannsnemnda skal etter sin instruks «bidra til å sikre rettighetene for Forsvarets personell og ved sitt arbeid medvirke til å effektivisere Forsvaret».

Med bakgrunn i dette mandat har nemnda funnet å ville begrense sin bedømmelse og gjennomgang av arbeidsgruppens forslag kun til spørsmål av direkte betydning for Kystvaktens personell.

1

Nemnda slutter seg til forslaget om at det bør utarbeides en samlet lov om Kystvakten som alternativ til å lovfeste Kystvaktens myndighetsutøvelse ved tilføyelser i eksisterende særlover.

2

Jfr. § 7

Nemnda tar til etterretning at menige og befal etter lovutkastet vil kunne beordres til å utføre kystvaktjeneste i samsvar med loven, med mindre annet skulle følge av ansettelsesvilkårene.

Nemnda tillater seg å vise til at etableringen av et indre kystoppsyn vil stille større krav til innsikt i stedege forhold og lokalkunnskap om ulike aktiviteter og varierende virksomhet langs norskekysten.

Det indre kystoppsyn vil således i stor utstrekning måtte baseres på personell med erfaring og innsikt i lokale forhold ervervet ved tjenestelig praksis over tid.

Dette vil ventelig medføre behov for å kunne beordre og engasjere befal til tjeneste i det indre kystoppsyn for lengere perioder enn det som hittil er ansatt som rimelig praksis i Forsvaret. Dette spørsmål antas til å bli nærmere vurdert ved revisjon av befalsordningen.

3

Jfr § 22.

Nemnda tar til etterretning at § 22 i lovutkastet vil gi Kystvaktens tjenestemenn en nødvendig, men begrenset, politimyndighet under utøvelse av kontroll- og tvangstiltak ved gjennomføring av oppgaver som ved samme lov er tillagt Kystvakten. Nemnda antar at denne bestemmelse vil oppfylle kravet om formell lov etter Grunnlovens § 99 2. ledd, ved «militær Magt's anvendelse mot Statens Medlemmer».

Nemnda finner grunn til å presisere at politimyndigheten etter lovens ordlyd vil være begrenset til «kystvaktens tjenestemenn». Etter arbeidsgruppens definisjon av begrepet «kystvaktens tjenestemenn» vil politimyndigheten gjelde befal og andre som fast eller midlertidig er tilsatt med hjemmel i tjenestemannsloven (eller yrkesbefalsloven), samt personell som er utnevnt som embedsmenn.

Slik Kystvakten idag er organisert finner man også andre personellgrupper tilknyttet oppgaver under Kystvakten. Således anvender Kystvakten innleide sivile fartøyer med sivil besetning til bruksvakthold hvor personellet er tilsatt av vedkommende reder. Det forekommer innleide sivile fartøyer i ordinære kystvaktoppdrag hvor bemanningen er blandet militær og sivil. I sistnevnte tilfelle antas politimyndigheten å gjelde det militære befal.

Overvåknings- og kontrolloppgaver er hittil i et visst omfang blitt løst ved innleie av sivile fly med sivil bemanning. De ordinære kystvaktfartøyer er normalt bemannet med utelukkende militært personell (tjenestemenn og vernepliktige mannska-per).

4

Som nevnt innledningsvis finner nemnda ikke grunn til å kommentere de øvrige sider ved lovutkastet».

Tillitsmannsordningen.

Som det vil fremgå av oppstillingen over møtevirksomhet innen tillitsmannsordningen i 1995 på side 17 i beretningen har det funnet sted en økning i antall møter og i antallet av tillitsmannsutvalg som har avvirket møter. I forhold til 1994 rapporterer alle våpengrener økning i møtevirksomheten. Økningen er særlig markert innen Sjøforsvaret.

Tobakk og rusmidler

Forsvaret har de senere år gjennomført periodiske spørreundersøkelser om mannskapenes bruk av rusmidler og tobakk.

Undersøkelsen i 1995 som omfatter svar fra 2453 soldater, viser at flere røyker tobakk daglig. Fra 1994 til 1995 er andelen gått opp fra 35,6 til 38,4 %.

Når det gjelder forholdet til alkohol viser undersøkelsen i 1995 at 10,4 % svarer «har aldri brukt alkohol» mot 8,7 % i 1994.

Hyppigheten av beruselse har imidlertid endret seg negativt idet 22,7 % oppgir å ha vært beruset mer enn 5 ganger i løpet av de siste 30 dager.

Tallet for 1994 var 19,3 %.

13,2 % oppgir å ha brukt narkotika før fremmøte til tjeneste mot 10,0 % i 1994.

Nemnda vil også vise til at antallet anmeldte narkosaker i Forsvaret har økt fra 299 i 1994 til 408 i 1995.

Tallene indikerer at forholdene bør ha myndighetenes oppmerksomhet i tiden fremover.

Nemndas befaringer

Som nevnt foran har nemnda også i 1995 foretatt besøk (befaringer) ved en rekke militæravdelinger forskjellige steder i landet.

Ved sine befaringer ønsker nemnda å holde seg mest mulig informert om utviklingen innen vårt forsvar og ved sine befaringsrapporter å yte bidrag til en utvikling av Forsvaret som sikrer de ulike

personellgrupper mest mulig likeverdige tjenesteforhold på tvers av våpengrener og geografisk beliggenhet.

Etter befaringene i 1995 finner nemnda særlig grunn til å rette oppmerksomheten mot følgende spørsmål som er omtalt i rapporter til myndighetene:

1. Etter besøket ved KNM Harald Haarfagre anbefalte nemnda at rehabiliterings/utvidelsesplanene for avdelingens sykestue burde bli fremskyndet som følge av de eksisterende utilfredstillende forhold. Forsvarsdepartementet har opplyst at FOs planer om oppstart av prosjektet vil bli søkt fremskyndet fra 1997 til 1996.
2. Under besøket ved LTS, Kjevik ble mangelen på flyteknisk personell i Luftforsvaret et sentralt tema. Det ble opplyst at tilstanden var kritisk ved flyskvadronene og at flyvedlikeholdet var en begrensende faktor for flyaktiviteten. Nemnda anmodet om tiltak for å sikre et betryggende flyteknisk vedlikehold.

Forsvarsdepartementet har i sakens anledning opplyst følgende:

«Forsvaret er nå i ferd med å se på karriereplanene for flyteknisk personell hvor utdanningsordningen blir vurdert opp mot Reform 94 som legger vekt på å styrke fagopplæringen. Som et tiltak for å bedre rekrutteringen er opptakskvoten til Luftforsvarets tekniske befalsskole for 1996 økt. Den flytekniske utdanningen vil også bli vurdert i lys av satsingen for å øke antallet lærlingplasser i Forsvaret for å sikre en tilfredsstillende rekruttering av flyteknisk personell. Dette gjøres ved å øke rekrutteringen av elevene til Luftforsvarets tekniske skolesenter samt øke antall lærlingplasser. Det bør imidlertid foretas en avveining mellom disse kategoriene for å se på om det vil være gunstigere for Forsvaret å øke antall lærlinger fremfor å styrke opptaket ved Luftforsvarets tekniske befalsskole i en slik grad som det nå legges opp til. Dette kan gi en sikrere tilgang på flyteknisk personell og dermed bedre teknikersituasjonen. Vi tar sikte på en balansert tilførsel av både elever ved Luftforsvarets tekniske befalsskole og av lærlinger. Det er behov for begge kategorier. Deler av denne problematikken vil bli drøftet i forslaget til ny befalsordning».

Senere har nemnda fått opplyst at LTS har fått fullmakt til å utvide elevkullene ved de årlige opptak fra 60 til inntil 160 elever.

Det er iverksatt rekrutteringstiltak med sikte på en slik utvidelse av elevopptaket.

SAKER SOM ER BEHANDLET AV OMBUDSMANNEN

I 1995 har Ombudsmannen mottatt 102 nye registrerte saker. I tillegg er behandlet 17 saker fra tidligere år. I 46 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren.

Som opplyst foran i beretningen har det i tillegg til de registrerte klagesakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. Det er også i 1995 kommet henvendelser som er henvist til andre organer,

f eks til Stortingets ombudsmann for forvaltningen, som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene ser slik ut 1995:

FD - fellesstaber	10 %
Hæren	55 %
Sjøforsvaret	20 %
Luftforsvaret	12 %
Heimevernet	3 %

MENIGE MANNSKAPER

Verneplikt - utskrivning - rulleføring

Ombudsmannens kontor behandler i årets løp en lang rekke telefoniske og besøksmessige henvendelser under denne gruppe. De fleste tilfeller gjelder spørsmål om rettigheter, alternative tjenestemuligheter, mulighetene for valg av våpengren og tjenestearter/tjenestested.

Det er Ombudsmannens erfaring at vernepliktsforvaltningene strekker seg langt for å imøtekomme personlige ønsker om våpengren og tjenestearter.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

I denne gruppe er det i år behandlet 29 registrerte saker. I 10 av disse sakene har de militære myndigheter endret avgjørelsen i favør av klageren. Det er i tillegg behandlet en rekke telefoniske og skriftlige henvendelser som ikke har nødvendiggjort formell saksregistrering.

I denne saksgruppe finner man vanligvis klage-temaer som krever en nøye avveining mellom klagerens private/sivile interesser og Forsvarets tjenest-

lige behov. Det er Ombudsmannens erfaring at militære myndigheter vanligvis viser stor vilje til å imøtekomme velbegrunnede sivile behov hos mannskapene.

Det er særlig grunn til å kreditere Vernepliktsverkets sentrale og regionale organer for samvittighetsfull skjønnsutøvelse, ofte under krevende avveiningsforhold.

I

En vernepliktig som var innkalt til førstegangstjeneste ønsket Ombudsmannen's bistand til å bli fritatt for militærtjeneste på grunn av sine astma/allergi-problemer.

Klagerens sak var blitt behandlet av såvel vernepliktsforvaltningen som av legenemnda uten å ha fått medhold. Forsvarets sanitet hadde i et brev til klageren vist til at hans medisinske problemer ville bli vurdert ved fremmøte og at man således ikke fant det riktig å erklære ham medisinsk uskikket for militærtjeneste før innrykksundersøkelsen.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til Deres brev dat 5 d m i anledning den medisinske kjennelse fra Den faste legenemnd ved Haakonsværn orlogsstasjon 1 mar d å, og utfallet etter klagebehandlingen ved Forsvarets Sanitet, jfr FSAN's brev dat 11 apr d å.

Ombudsmannen har adgang til å prøve en sak hvor Forsvarets personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Rene medisinsk faglige vurderinger har imidlertid Ombudsmannen ikke adgang til å overprøve. Øverste klageorgan i medisinsk faglige spørsmål er Forsvarets Sanitet.

Etter de foreliggende medisinske opplysninger har FSAN på det nåværende tidspunkt funnet å opprettholde kjennelsen om tjenestedyktighet.

I samsvar med vanlig praksis, og med henvisning til FSAN's nevnte brev, antas imidlertid at en ny medisinsk bedømmelse vil bli aktuell ved fremmøte til førstegangstjenesten.

På bakgrunn av det ovenstående kan det pr i dag ikke foretas tiltak i saken fra vårt kontor, men for eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig ta telefonisk kontakt med vårt kontor.

Deres vernepliktsbok og legeattest dat 2 mai 95 returneres vedlagt.»

II

En vernepliktig – bonde og veterinær av yrke – hadde forgyves søkt om å bli fritatt for militærtjeneste.

I sine søknader om fritak hadde han henvist til at han nylig hadde overtatt farsgården og derved påtatt seg store betalingsforpliktelser samtidig som han også som nyutdannet dyrlege hadde startet privat veterinærpraksis.

Som et ytterligere moment hadde han opplyst at hans engelsk fødte kone nylig var nedkommet med en sønn. Også dette forhold medførte et øket behov for hans daglige nærvær i hjemmet.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til Deres brev dat 20 d m i anledning ovennevnte sak.

Ombudsmannens oppgave er å foreta en nøytral

vurdering dersom vernepliktig personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Ombudsmannens vurdering retter seg mot en så vidt mulig lik behandling av personellet i relasjon til gjeldende bestemmelser.

I henhold til Lov om Verneplikt av 17 juli 1953 § 3 er norske mannlige statsborgere etter utskrivning vernepliktige fra 1 jan i det år han fyller 19 til utgangen av det år han fyller 44 år. Det foreligger ingen hjemmel for innvilgelse av fritak fra førstegangstjeneste av velferdsgrunner.

Når det gjelder utsettelse med førstegangstjeneste har Forsvaret som kjent adgang til å innvilge en slik søknad dersom det foreligger vektige velferdsgrunner.

Anførte velferdsgrunner må så vidt mulig være dokumentert.

I de mottatte dokumenter kan det ikke sees vedlagt noen slik dokumentasjon.

Med hensyn til alternative muligheter for å avdempere problemer sees at Forsvarets overkommando/Hærestaben har opplyst i brev til Sjefveterinæren for Hæren dat 22 jun d å at en ny vurdering kan bli aktuell etter at De har møtt til tjeneste.

Brevet sees sendt Dem som gjenpartsadressat. Det legges til grunn at De møter til tjeneste den 25 d m, hvorefter De har adgang til å søke avklart de aktuelle muligheter for å avdempere problemer, evt muligheter for velferdspermisjoner ved nødvendig behov.

Etter det som er opplyst ser vi pr i dag ikke grunn til å foreta noen tiltak i saken, men om ønskelig kan De ta ny kontakt med vårt kontor etter utfallet av den søknad De evt måtte ta opp med Forsvaret etter fremmøte.»

Vårt kontor har senere intet hørt fra klageren.

III

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om utsettelse med førstegangstjenesten. Søknaden var begrunnet med at han var blitt opptatt som elev ved en folkehøgskole som ledd i en fremtidig musikerutdannelse.

På klagerens vegne tok Ombudsmannen saken opp med Vernepliktsverket som etter denne fornyede vurdering fattet følgende vedtak:

«NN har søkt bistand hos Ombudsmannen for Forsvaret (OFF) (ref e). Han er kalt inn til ordinær førstegangstjeneste 8 aug d å. Han har søkt utsettelse med avtjening av førstegangstjenesten for å gå på folkehøgskole. Dette for å forberede seg på opptaksprøver til et av musikkonservatoriene eller Norges Musikkhøyskole senere. Han sammenligner sin sak med tre navngitte vernepliktige og mener seg negativt forskjellsbehandlet i forhold til disse.

Vedr påstand om forskjellsbehandling ønsker ikke Vernepliktsverket å gå nærmere inn på dette. Ved offentlig personellforvaltning er prinsippet at ingen sak er lik, og at de underliggende grunner og forutsetninger kan være høyst forskjellig i tilsynelatende sammenlignbare saker.

Erfaringsmessig er høy tjenestealder ugunstig for både den vernepliktige og Forsvaret, og i følge de siste retningslinjer skal verneplikten avtjenes før høyere utdanning påbegynnes. Løfte om spesiell førstegangstjeneste kan ikke gis på forhånd.

VPV har vært i telefonisk kontakt med NN og fått hans fremtidsplaner mer nyansert enn i refererte klager.

Konst. rektor Y ved X folkehøgskole opplyser at

NN er opptatt ved skolens musikklinje, og at de ikke reserverer elevplass fra år til år.

På bakgrunn av dette gis NN et års utsettelse med avtjening av ordinær førstegangstjeneste og kalles inn i juli/aug 1996.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren slik:

«I anledning ovennevnte sak vises til Deres brev dat 30 juni 1995 og telefonsamtale med Ombudsmannen samme dag.

Saken ble tatt opp med Vernepliktsverket i brev fra Ombudsmannen dat 4 d m, hvorefter vi er meddelt fra VPV at De gis et års utsettelse med avtjening av ordinær førstegangstjeneste.

Kopi av VPV's brev dat 12 d m vedlegges.

Efter sakens foreliggende opplysninger synes VPV med det endrede vedtaket å ha utvist stor imøtekommethet etter Deres klage, og på bakgrunn av resultatet antas at saken kan avsluttes ved vårt kontor.»

IV

En advokat gjorde henvendelse til Ombudsmannen og ønsket bistand til at hans klient – en vernepliktig – kunne bli innvilget fritak for militærtjeneste i Norge. I følge saksapirene hadde klageren dobbelt statsborgerskap – henholdsvis i Tsjekkia og Norge – og var således vernepliktig i begge land.

Vedrørende klagerens tjenesteplikt i Norge hadde Vernepliktsverket (VPV) anført følgende:

«I brev av 23 feb 1995 har VPV fastslått overfor Vernepliktsforvaltning Buskerud at NN plikter å utføre militærtjeneste i Norge. Begrunnelsen for dette er Vernepliktslovens § 3 hvor det blant annet heter:

«Norsk mannlig statsborger er etter utskrivning vernepliktig fra 1 januar i det år han fyller 19 til utgangen av det år han fyller 44. Er han samtidig fremmed statsborger, er han ikke vernepliktig her i riket såfremt konvensjon med den fremmede stat er til hinder for dette.» Da det ikke finnes noen slik konvensjon mellom Norge og Tsjekkia, er det følgelig hevet over tvil at han plikter å utføre verneplikt i Norge. VPV opprettholder tidligere avgjørelse. NN plikter å møte til førstegangstjeneste i henhold til innkallingsordre 19 april 1995.»

Under Ombudsmannens saksbehandling fremmet klageren en søknad til Utlendingsdirektoratet om å bli løst fra sitt norske statsborgerskap etter bestemmelsen i statsborgerettslovens § 9.

I sin søknad fremholdt klageren at han fant det vanskelig å ha forpliktelser overfor to stater. Stillet overfor denne nye situasjon fant Ombudsmannen grunn til å anbefale vernepliktsforvaltningen å vurdere mulighetene for utsettelse med førstegangstjenesten. Vernepliktsforvaltningen innvilget utsettelse med all militærtjeneste for klageren inn til søknaden om slettelse av det norske statsborgerskap var ferdig behandlet. Ombudsmannen har senere intet hørt i sakens anledning.

V

En advokat, som representerte en vernepliktig – bosatt utenlands, klaget i forbindelse med en avslått søknad om fritak for militærtjeneste bl.a. slik:

«NN som har vært bosatt i utlandet siden 1986, har i dag tatt kontakt med undertegnede i anledning innkalling til militærtjeneste med fremmøte på X 04.01.1995.

Det vises til innkalling datert 11.10.94, hvor det *uttrykkelig* er redegjort for muligheten ved *søknad* å få tidspunktet endret, og med forbehold om eventuelle stortingsvedtak.

I samsvar med dette søkte NN ved brev av 16.10.94 om fritak for militærtjeneste på grunn av de fatale følger en avtjening av verneplikten vil få for NN's videre musikalske karriere.

Det kan opplyses at NN 04. januar 1995 skal delta i konsert i Berlin med det verdensberømte Berlin Philharmonischen Orchester, og er kommet i en umulig situasjon som følge av innkallelsen. Han må videre delta i orkesterets virksomhet med øvelser og konserter. Dessuten har han solo-oppdrag så langt fram som i juni 1995.

NN's brev blir besvart av Vernepliktsforvaltning Y ved brev av 25.10.94, der det opplyses at det ikke er *hjemmel* i vernepliktsloven for å *frita* NN for førstegangstjeneste. Det vises bl.a. til tidligere brev til NN's mor, hvorav det i brevet av 08.07.92 er vist til at det ikke foreligger *lovhjemmel* for ytterligere utsettelse, og det vises i forbindelse med dette til Grunnlovens § 109 og til vernepliktsloven.»

Advokaten avsluttet brevet slik:

«I følge NN, skal kapt. løytnant X ha ment at avgjørelsen kunne ankes. Dette brev er i tilfelle å anse som en slik anke, og bes i tilfelle fremsendt til vedkommende ankeinstans, dersom ikke søknaden om utsettelse eller fritak, tas til følge.

Endelig er det nevnt at det kan søkes om fritak gjennom Ombudsmannen for Forsvaret. Dersom det er nødvendig, anses dette for en klage, anke, henvendelse til Ombudsmannen for Forsvaret.

På grunn av den korte tid som nå foreligger før NN er pålagt å møte på X, har vi tillatt oss å sende kopi av dette brev pr. telefax til Forsvarsminister Jørgen Kosmo, til Kulturminister Åse Kleveland, i tillegg til at det er sendt både som brev og telefax til Vernepliktsforvaltning Y. Endelig oversendes ett eksemplar til Ombudsmannen for Forsvaret.»

Saken ble tatt opp med Vernepliktsverket som fattet følgende vedtak:

«Det vises til tidligere ref a hvor Vernepliktsforvaltning Y har oversendt klage vedrørende avslag på søknad om fritak fra militærtjeneste. I saken fremkommer at søkeren var innkalt til førstegangstjeneste i Hæren med fremmøte 4 januar 1995.

Major XX / VFY har i samtale opplyst at nye opplysninger har vist at søkeren i Folkeregisteret er registrert som utvandret. VFY har på denne bakgrunn annullert innkallingen og pr 2 januar 1995 slettet søkeren fra de militære ruller.

Statistisk sentralbyrå har til Vernepliktsverket opplyst at søkeren i 1986 ble registrert som utvandret til Danmark. Det sees at denne flytting skyldes studie ved Det Kgl. Danske musikkonservatorium.

Det er iht bestemmelser i BUV anledning til å slette personell som er registrert som utvandret i minst 3 år. Dette gjelder ikke personell som går på skole/kontrakt. I dette tilfelle synes det som søkeren etter utdanning har kommet i arbeid og følgelig

kan slettes som utvandret. Søkeren fyller 28 år med det første og det synes lite hensiktsmessig å kalle ham inn til førstegangstjeneste igjen selv om han flytter tilbake til Norge.»

VI

En vernepliktig som var innkalt til en 21 dager lang repetisjonsøvelse klaget til Ombudsmannen etter at hans søknad om utsettelse var blitt avslått.

Klageren bygget sin utsettelsessøknad på et angivelig stort arbeidspress og at et fravær fra arbeidet i øvelsesperioden ville påføre hans arbeidsgiver i sportstøybransjen store problemer. Klageren innehadde stilling som daglig leder for et utsalg og dessuten koordinator for selskapets filialer. Vernepliktsverket ble anmodet om uttalelse til klagerens anførsler men kom til å måtte fastholde sitt tidligere avslag.

Ombudsmannen fant ikke å kunne rette kritikk mot avgjørelsen og fremholdt bl.a. følgende i det avsluttende brev til advokaten:

«Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor kan vi ikke se at Vernepliktsverkets skjønnsutøvelse har bygget på noen feilaktige premisser med betydning for vedtaket. I relasjon til øvrige søkere med tungtveiende behov for utsettelse kan vi heller ikke se at NN er blitt forskjellsbehandlet.»

VII

En vernepliktig hadde forgjeves søkt om utsettelse med førstegangstjenesten for å påbegynne studier ved NHH, Bergen. Søknaden var begrunnet med at ett års avbrudd med studier etter avsluttede DH-studier ville påføre ham tap av kunnskaper og derfor ulemper med de videre studier. Klageren skrev bl.a. slik:

«Det skulle være lett fattelig for alle at det vil være vanskelig å vedlikeholde kunnskapene på en fullgod måte over en slik tidsperiode. Dette gjelder spesielt når man er midt i et stadium slik at helheten ikke er kommet skikkelig frem. Videre er det slik innenfor administrative fag at det skjer en stadig forandring av pensum og læreverk. Dersom jeg ikke følger det kull jeg har startet i, vil det være en fare for at de studentene jeg kommer sammen med neste år har benyttet andre læreverk. Da vil undervisningen foregå på deres premisser, og ulempen for meg vil bli enda større. Siden jeg følte meg sikker på å få utsettelse har jeg også sikret meg hybel i Bergen. På denne har jeg tre måneders oppsigelsestid, og siden jeg ikke har hatt den lenge nok vil den ikke bli betalt av forsvarer.

Grunngivelsen forvaltningen har gitt for ikke å gi meg utsettelse er vernepliktlovens § 11, om at førstegangstjenesten bør være avsluttet innen det året en fyller 22 år. Dersom jeg får fullføre utdannelsen min vil jeg ta avsluttende eksamen høsten 97. Da vil jeg svært gjerne gjøre min borgerplikt. Slik vil jeg kunne avslutte militærtjenesten innen det året jeg fyller 24 år (1998). Det er jo slik at førstegangstjenesten først må utføres før man fyller 28 år.

Jeg håper med dette at Ombudsmannen for forsvarer kan gi meg en hjelpende hånd overfor byråkratiet.»

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik;

«Det vises til brev ved telefaks den 21. d.m. hvorved anmodes om «en hjelpende hånd» i anledning ovennevnte sak.

Først skal det minnes om at Ombudsmannen for Forsvaret har til oppgave på nøytralt grunnlag å bedømme klager fra personell som mener seg regelstridig eller urimelig behandlet av de militære myndigheter.

Foruten enkelte helt spesielle yrkesgrupper har ingen noen ubetinget rett til utsettelse med førstegangstjenesten. Av denne grunn er det for studenters vedkommende oppnådd en ordning med undervisningsinstitusjonene som sikrer studenter opptak ved lærestedet det påfølgende år når de på grunn av militærtjenesten ikke kan ta imot en tildeelt studieplass.

Ved drøftinger med vernepliktsmyndighetene har vi fått opplyst at en rekke andre studenter i samme situasjon som Dem selv har fått avslått lignende søknader.

Vi må etter dette legge til grunn at avslaget på Deres utsettelsessøknad ikke strider mot noe regel-festet, og at avgjørelsen er i samsvar med konsekvent praksis i sammenlignbare saker.

Vi beklager å måtte meddele at vi således ikke finner muligheter for ytterligere tiltak i saken.»

VIII

En vernepliktig som var innkalt til fremmøte for påbegynnelse av førstegangstjeneste hadde fått avslag på en søknad om tjenesteutsettelse.

Av sakspapirene fremgikk at klageren var innkalt til fremmøte primo juli 1995. Med henvisning til at han i slutten av juli ventet å få svar på sin søknad om opptak for høgskolestudier i Frankrike hadde han søkt om utsettelse – i første omgang for ett år. Saken ble tatt opp med VPV som i samsvar med tidligere praksis fastholdt avslaget. Ombudsmannen besvarte klageren med følgende brev:

«Vår henvendelse til VPV er nå besvart ved VPV's brev av 29. f.m.

Kopi vedlegges.

Som det vil fremgå har VPV funnet å måtte fastholde sitt tidligere avslag med begrunnelse i sine generelle retningslinjer hvorunder utsettelsessøknader uten bekreftet skoleplass ikke blir innvilget.

For vårt vedkommende må en herfra konstatere at Deres søknad er behandlet i samsvar med retningslinjene og i samsvar med tidligere praksis i tilsvarende saker.

Som opplyst av VPV har de militære avdelinger med våpengrenstabenes samtykke anledning til å innvilge avbrudd med tjenesten når vektige grunner foreligger. På denne bakgrunn vil en anbefale Dem å ta opp utsettelsesspørsmålet med Deres avdeling dersom bekreftelse for studentopptak i Frankrike kan legges frem etter påbegynt tjeneste.»

Vårt kontor har senere ikke hørt noe fra klageren.

Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde, tjenestelettelser.

I denne gruppe er det i løpet av 1995 behandlet kun en sak. Saken gjaldt overføring fra 12 mndrs. til 9 mndrs. førstegangstjeneste og foranlediget ikke nærmere omtale.

Beordring, overføring, forflytning frabeordring, dimittering, tilbakeføring i grad.

I denne gruppe er det i år behandlet 25 saker, hvorav avgjørelsen av de militære myndigheter i 16 tilfeller er endret i favør av klageren.

De fleste saker gjelder klage over avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. I 1995 har det også forekommet mange klagesaker i forbindelse med endring av dimisjonsdato.

Ombudsmannen har i enkelte tilfeller funnet å måtte fremføre kritikk mot avdelinger som har ønsket å utsette dimisjon ved å endre vernepliktsbokens innførte dimisjonsdato kort tid før forventet dimisjon. I noen tilfeller er dimisjonsdato blitt fastlagt først 2 dager før dimittering.

I

En vernepliktig klaget over avslått søknad om overføring fra Oslo til sin hjemby i Nord-Norge. I et brev til FO/HST redegjorde Ombudsmannen for saken slik:

«Menig NN har oppsøkt vårt kontor den 13 d m, idet han har bedt om Ombudsmannens bistand i anledning ovennevnte sak.

Etter at saken ble behandlet av FO/HST har mannskapet presisert at søknaden om overføring gjelder til hvilken som helst tjeneste i X-området.

Søknaden sees begrunnet med mannskapets behov for daglig musikkøving og plateinnspilling sammen med sitt musikk-band i X. Han viser forøvrig til en ny uttalelse og anbefaling i brev fra musikk lærer Y dat 11 d m. Ifølge mannskapet tar han sikte på å livnære seg som musiker etter endt førstegangstjeneste. Forøvrig sees søknaden begrunnet med behovet for medvirkning i bandet for å nedbetale bandets gjeld.

Forsvarets Tele- og Datatjeneste, hvor mannskapet tjenestegjør, synes å ha korrigert sin tidligere uttalelse til søknaden, idet FTD sees å anbefale mannskapets søknad om overføring. Det vises til FTDs brev dat 12 d m pkt. 4.

FO/HST bes vennligst vurdere saken på bakgrunn av de nye opplysninger som er fremkommet, og herunder vurdere de anførte velferdsgrunner i relasjon til tjenestlige hensyn.»

Hærstaben innvilget overføring etter å ha drøftet saken med den aktuelle militæravdeling i Nord-Norge.

II

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om førtidsdimisjon for å påbegynne lærlingep praksis. Søknaden var angivelig blitt avslått med den begrunnelse at førtidsdimitteringsordningen ikke omfatter lærlinger men kun skoleelever og ordinære yrkesstillinger. Etter oppklarende kontakt mellom vedkommende avdeling og Ombudsmannens kontor fikk soldaten innvilget sin søknad og kunne ta fatt på sin læretid i tømmerfaget.

III

En vernepliktig fra østlandsområdet hadde søkt om overføring fra sitt tjenestested i Nord-Norge.

Den opprinnelige – og avslåtte – søknad var begrunnet med at han under tjeneste i Østlandsområdet bedre kunne kombinere militærtjenesten med sivile studier i fritiden.

I hans klage til Ombudsmannen fremkom at han også hadde betydelige tilpasningsproblemer under sin nåværende tjeneste. Etter å ha innhentet psykologuttalelse fra det aktuelle mentalhygienelag, som anbefalte overføring, ble saken tatt opp med våpengerstaben.

Etter de opplysninger som nå var tilført saken fant staben å kunne innvilge overføringssøknaden.

IV

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å få annullert et vedtak om overføring fra Oslo til Indre Troms. Soldaten tjenestegjorde som sjåfør. På Ombudsmannens forespørsel redegjorde kompanisjefen slik for beordringsvedtaket:

«X kom til kp 2 sammen med resten av kp et fra X. Han imponerte aldri med sin innsats og fremtreden.

X har ved flere anledninger gjort seg skyldig til refselse og han har vært en hyppig gjest på sykestua, spesielt før og under vaktperioder og øvelser. De refsbare forholdene kom en periode så hyppig at jeg ikke klarte å refse etter hvert, men måtte slå sammen flere forhold. De ble etter hvert også så alvorlige at passende reaksjon oversteg min refselsesmyndighet. Disse tingene, sammen med en del andre uheldige forhold som er beskrevet i refselsesordren førte til at det tok lang tid før refselsen forelå.

Mens de disiplinære forholdene var under etterforskning/behandling ble X fortsatt ofte «delvis» i vaktperiodene. Hans kjennelse var som regel «B6.» «B6» står for «stillesittende indretjeneste» og medfører at han ikke kan gå vakt mm. I disse periodene har undertegnede selv ved to anledninger møtt X i styrketreningsrommet. Han trente da med vekter. Hans medsoldater har etter hvert også reagert på disse forholdene og de har påstått at han lurte seg unna ved å påberope seg smerter i kroppen som er vanskelig for legene å avvise.

X ble etter hvert så mye «delvis» at han ikke kunne gjøre noe nytte for seg her. Det, sammen med at han utgjorde en moralsk «trussel» førte til at jeg ønsket ham overført til en annen avdeling. Dette fikk jeg medhold i hos ledelsen og overføring ble forberedt.

Da X hørte rykter om at han skulle overføres, ble han plutselig frisk og kom til meg og ba meg stoppe overføringen, for nå kunne han gå vakter.»

Da det kun gjensto ca 2 uker av tjenestetiden fant avdelingen likevel å kunne frafalle overføringen og klageren ble gitt anledning til å fullføre militærtjenesten ved samme avdeling.

V

Hovedtillitsvalgte ved en hæravdeling i Nord-Norge klaget til Ombudsmannen etter at han selv, og ca 60 andre soldater, 2 mndr. før angitt dimisjonsdato, hadde fått utskjøvet dimisjonsdatoen med en måned.

Den først oppgitte dimisjonsdato – 3. sep. 1995 var innskrevet i vernepliktsboken ved den avdeling

i Sør-Norge som de hadde påbegynt tjenesten ved.

I begynnelsen av juli ble man oppmerksom på at den anførte dimisjonsdato ville innebære en måneds avkortet tjeneste og at korrekt dimisjonsdato skulle ha vært 3. oktober 1995.

Avdelingen ønsket derfor å korrigere denne feilføring.

Tillitsmannen hevdet at han selv og mange av de aktuelle mannskaper hadde forberedt seg på dimisjon den 3. sep.

Mange hadde søkt om opptak på skoler med start i august-september. Andre hadde truffet avtale med arbeidsgiver om tiltredelse i samsvar med den angitte dimisjonsdato.

I betraktning av at feilen først ble oppdaget ca 2 mndr før antatt dimisjon fant Ombudsmannen grunn til å forelegge saken for FO/Hærstaben til avgjørelse.

Hærstaben fattet følgende beslutning:

«Ved en inkurie ble det påstemplet feil dimisjonsdato for soldatene som ble kalt inn til tjeneste ved X på rulle 3/9 mnd kont 9501. Viser videre til samtale med X 4 aug 95.

Som en følge av dette tok soldatene ved avdelingen opp saken, og etter noe tid ble alle soldater kalt inn for å få korrigert feilen – fra 3 september 1995 til 3 oktober 1995 slik det skulle være.

Det viste seg desverre at ikke alle fikk rettet dette, og at saken fram til nå ikke har latt seg løse lokalt. HST har vært i kontakt med Krigsadvokaten Østlandet og Ombudsmannen og har saksbehandlet forholdet. Det er besluttet at samtlige som fortsatt har 3 sep 95 i vplboka dimitterer denne datoen selv om dette er 1(en) mnd tidligere enn planlagt.

Det presiseres at dette kun gjelder innkalling 9501 for rulle 3/9 mnd ved X, og kun for de soldater som fortsatt har stemplet 3 sep 95 i vplboka».

Da de ca 60 berørte soldater nå var i tjeneste ved ulike avdelinger spredt over hele landet ble dette vedtaket gjort kjent for samtlige hæravdelinger i landet.

VI

En vernepliktig – journalist av yrke – hadde søkt tjeneste som vernepliktig journalist etter kunngjøring i et av Forsvarets tidsskrifter. Ved en beklagelig feil i kunngjøringen var det blitt oppgitt en feilaktig adressat for søknadene.

Denne omstendighet hadde dessverre medført at klagerens søknad ikke var blitt vurdert under behandling av søknadene. Den oppståtte feil var blitt oppdaget først etter at stillingen var besatt og den «tilsatte» var begynt i stillingen.

Under Ombudsmannens klagebehandling ble det erkjent at klageren ville vært en aktuell kandidat for journaliststillingen, selv om ingen vernepliktig har rettskrav på bestemte tjenestestillinger under sin førstegangstjeneste.

I lys av sakens spesielle omstendigheter fant Ombudsmannen likevel å ville ta saken opp med overordnet myndighet, som beordret soldaten til en annen og likeverdig journaliststilling.

Klageren som nå tjenestegjorde som kompaniasistent ved Brigaden i Nord-Norge var vel tilfreds med denne løsningen.

VII

Fellesutvalget ved en hæravdeling i Sør-Norge klaget til Ombudsmannen etter TMO-reglens pkt.2.5.20 over et DK-vedtak om overføring av 47 mannskaper fra avdelingen til en avdeling i Nord-Norge. Klagerne hevdet at de angjeldende mannskaper både før og etter innrykk var blitt forespeilet – og nærmest gitt et løfte om sammenhengende/gjennomgående tjeneste ved denne avdeling. I et velkomstbrev til innrykkskullet hadde regimentet bl.a skrevet slik:

«Du skal gjennomføre hele førstegangstjenesten her ved XX-moen»

Særlig hovedtillitsvalgt for mannskapene hevdet at dette måtte ansees som et bindende løfte og at overordnet myndighet ikke kunne foreta overføring av soldater fra det aktuelle innrykkskull. Ca 15 av de 47 berørte mannskaper hadde imidlertid meldt seg frivillig for overføring til Nord-Norge.

Etter å ha innhentet nødvendige opplysninger fra ulike hold i Forsvaret besvarte Ombudsmannen klageren slik:

«Det vises til ovennevnte klagesak fra regimentets fellesutvalg opptatt ved regimentets ekspedisjon av 5. d.m.

Den foreliggende klagesak synes å ha sin bakgrunn i at Generalinspektøren for Hæren har pålagt DKØ å overføre et nærmere bestemt antall mannskaper fra DKØ-området til avdelinger underlagt DKN. I samsvar med dette har DKØ beordret X å overføre 47 av sine mannskaper fra innrykkskull 9508 til Garnisonen i NN.

Et flertall av disse mannskapene ved X reg. har under henvisning til at de var innkalt til X reg. for avtjening av 12 mndr. gjennomgående tjeneste, ønsket å unngå beordringen fra X reg. På denne bakgrunn har mannskapenes hovedtillitsvalgt funnet å ville bringe overføringsspørsmålet inn for Ombudsmannen etter TMO-reglens pkt. 2.5.20, hvoretter regimentets begjæring som nevnt foreligger ved telefaks av 5. d.m.

I betraktning av at de overføringsplanlagte mannskaper allerede befinner seg på overføringspermisjon som etter det opplyste avsluttes ved fremmøte Garnisonen i NN den 16. d.m. har Ombudsmannens saksbehandling måttet finne sted ved telefonkonferanser.

Spørsmålet om det i den foreliggende situasjon kan foretas tilbakekall av iverksatte beordringer eller rebeordringer med sikte på å imøtekomme de klagende mannskaper av kontingent 9508 ved X reg., er i særlig grad drøftet med den ansvarlige myndighet GIH.

Etter de innhentede opplysninger skal Ombudsmannen bemerke:

Det nyinnførte tjenestemønster hvoretter en stor del av de vernepliktige innkalles med sikte på å

gjennomføre en sammenhengende førstegangstjeneste ved samme avdeling (o+ -ordningen) er ikke til hinder for at Forsvarets myndigheter fortsatt kan overføre militære mannskaper avdelingene i mellom og forsvarsgrenene i mellom. Denne rett må antas å ha sin juridiske hjemmel i Vernepliktsloven § 7 1.ledd.

Det foreligger, etter det opplyste, heller ikke andre avtalemessige bindinger overfor de aktuelle 47 mannskaper ved X.reg. som skulle innebære begrensninger av Forsvarets beordringsrett.

Ombudsmannen må således konkludere med at det ikke finnes grunnlag for formell kritikk mot overføringsvedtaket.

Fra GIH's side er overføringen i hovedsak begrunnet med at behovet for ekstrainnkalling av mannskaper til Telemark bataljon sensommeren 1995 har medført at prioriterte avdelinger under DKN ikke er blitt tilført stridende mannskaper i samsvar med tjenesteplaner og programmer.

For i noen grad å bøte på mangelen av den aktuelle kategori mannskaper i nord har GIH sett seg tvungen til å gjennomføre bl.a den påklagede fra-beordring av mannskaper ved X reg.

Med bakgrunn i det foranstående skal meddeles at en fra vår side ikke ser anledning til ytterligere tiltak i sakens anledning.»

VIII

Hovedtillitsvalgte ved en hæravdeling i Nord-Norge ønsket Ombudsmannens bistand etter at avdelingsledelsen hadde endret dimisjonsdatoen for 18 mannskaper fra 22. des. 1995 til 18. jan 1996. Det var opplyst at førstnevnte dato ved en feil var blitt stemplet inn i vernepliktsbøkene. Det hadde slett ikke vært meningen å avkorte tjenestetiden med 4 uker.

De aktuelle mannskaper var innkalt til 9 mndr tjeneste.

Etter å ha undersøkt saken nærmere besvarte Ombudsmannen klageren slik:

«Det vises til brev dat. 26. f.m. mottatt den 11. d.m. hvorved fremføres klage over de militære myndigheters endring av dimisjonsdato for 18 mannskaper av kont. 9504 i garnisonskompaniet.

Etter innhentede opplysninger legges til grunn at de berørte mannskaper innen riktig innkallingsfrist ble innkalt til fremmøte på X for avtjening av 9 mndr. førstegangstjeneste fra 18. april 1995.

Etter en korrekt beregning skulle dimisjon således finne sted medio januar 1996.

Imidlertid har man av ubegrunnelige årsaker anmerket 22. des. 1995 som dimisjonsdato i vernepliktsbøkene for de angjeldende 18 mannskaper. Etter det opplyste har kompanisjefen i uke 32 (7-11. august) meddelt mannskapene om at vernepliktsbøkene ville bli korrigerert ved innføring av korrekt dimisjonsdato.

Det foreliggende klagetema for Ombudsmannen blir således å ta stilling til om hvorvidt en slik endring av dimisjonsdato i mannskapenes disfavør kan oppfattes som urimelig i forhold til mannskapenes sivile interesser.

Etter Hærstabens avgjørelse i lignende saker tidligere vil en fra vår side hevde at det nå er skapt presedens for at endringer av dimisjonsdato i sol-

datenes disfavør ikke må finne sted kort tid før den i vernepliktsboken oppførte dimisjonsdato.

Ved denne anledning fikk mannskapene opplysning om datoendring mindre enn 4 måneder etter påbegynt tjeneste og således på et tidspunkt da mer enn halve tjenestetiden gjensto. Under vår drøfting med Plasskommandant X-moen har en fått beklagelse for den feilaktige innføring i vernepliktsbøkene, og det er gjort kjent at avdelingen vil søke eventuelle problemer for enkeltmannskaper løst ved å innvilge førtidsdimittering når begrunnet søknad eventuelt blir fremmet.

Etter disse omstendigheter antar jeg at de mannskaper som eventuelt har gjort bindende avtaler med sin arbeidsgiver etc. i forhold til dimisjonsdato 22/12 -95 vil fremme begrunnet søknad om førtidsdimittering.

Med bakgrunn i det ovenstående finner Ombudsmannen ikke grunnlag for kritikk mot de militære myndigheters endring av dimisjonsdato fra 22/12 -95 til 18/1 -96.

X-moen Garnisonsforvaltning underrettes ved kopi av dette brev og anmodes samtidig om å informere om muligheten for å søke om førtidsdimittering».

Ombudsmannens kontor var senere involvert i behandlingen av en søknad om førtidsdimittering fra en av de berørte mannskaper.

Søknaden ble innvilget.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell

Det er behandlet 4 klagesaker vedrørende erstatningskrav mot mannskaper som er gjort erstatningspliktig for tap eller skade på personlig utstyr.

Med bakgrunn i stadige telefonforespørsler synes det å herske stor uklarhet ved militæravdelingene når det gjelder regelverket for mannskapenes erstatningsplikt og reglene om erstatningsutmåling ved tap og skade på militært utstyr.

I

En vernepliktig var blitt frastjålet sin feltjakke, hette og votter som hang til lufting etter bruk i gassbod. Avdelingen mente at soldaten selv måtte bære ansvaret for det tap Forsvaret var blitt påført og hadde derfor oversendt ordre om trekk i tjenestetillegget for et beløp på kr 1035,- til hans nåværende tjenesteavdeling.

Mannskapet hadde umiddelbart tilbakevist erstatningskravet og hadde innlevert en klage.

Klageren hevdet at han sammen med mange andre hadde hengt opp tøyet til lufting slik troppsbefallet hadde gitt ordre om. Da det ikke var opplyst noe om nødvendig luftetid hadde han valgt å la tøyet henge ute over natten. Morgenen etter var jakke og tilbehør forsvunnet.

Tyveriet ble straks varslet og Taps- og skademelding innlevert. Mannskapets opprinnelige klage var fremdeles ikke besvart da han ble overført til annet tjenestested, hvoretter han antok at saken var «bragt ut av verden».

Stor var derfor overraskelsen da han 6-8 uker

senere oppdaget at dagpengeutbetalingen var redusert etter fratrekk for erstatning.

I klagen til Ombudsmannen ble det opplyst at troppsbefalet hadde instruert mannskapene om grundig lufting uten å nevne noe om at tøyet ikke burde henge utendørs over natten. Også andre soldater hadde fulgt klagerens eksempel.

Etter å ha mottatt klagesaken anmodet Ombudsmannen om at det tilbakeholdte beløp ble utbetalt klageren omgående, da det ikke foreligger hjemmel for ufrivillig trekk for erstatningskrav.

Under den videre saksbehandling ble det avdekket at avdelingen etter å ha fått melding om tyveriet ikke hadde foretatt seg noe for å oppklare tyveriet.

Avdelingens MP-avdeling hadde opplyst at man der ikke hadde ressurser til å etterforske saken.

Det manglende svar på mannskapets opprinnelige klage ble ikke kommentert.

Med bakgrunn i de fremskaffede opplysninger fant Ombudsmannen grunn til å be avdelingen om å vurdere denne saken på nytt.

Noen uker senere mottok Ombudsmannen melding om at avdelingen hadde vedtatt å frafalle erstatningskravet i sin helhet.

Klageren mottok meldingen med tilfredshet.

Kosthold

Det er heller ikke i 1995 behandlet noen formelle klagesaker vedrørende kostholdet i Forsvaret. Ombudsmannen finner grunn til å bemerke at det ikke er registrert formelle klager i denne gruppen siden 1987 og dette må tas som et tegn på at det har funnet sted en åpenbar bedring av kostholdet i Forsvarets messer.

Under nemndas befaringer og andre besøk ved avdelingene har en fått tillitsmennenes bekreftelse på at kostholdet generelt holder høy standard.

Bebredelsene mot kostholdet begrenser seg som regel til kritikk mot enkelte måltider.

Det har også forekommet kritikk mot kjøkkentjenesten ved enkelte avdelinger som følge av personellmangel.

Slike forhold har imidlertid raskt blitt rettet opp. Ombudsmannen kjenner til at det ved en avdeling ble gjennomført en underskriftsaksjon i 1995 med krav om jevnere koststandard og bedre kjøkkentjeneste.

Etter velvillig medvirkning fra avdelingsledelsen ble forholdene rettet opp.

Permisjoner

Foruten en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser har kontoret i løpet av 1995 behandlet 1 formell klagesak i denne gruppen.

De fleste permisjonsspørsmål må løses ved bruk av telefon/telefaks idet klagen ofte innløper svært kort tid før permisjonen ønskes påbegynt.

Etter ønske fra de vernepliktiges tillitsvalgte har FO med virkning fra august 1995 utvidet mulighetene for velferdspolispermisjon for aktive musikere.

I permisjonsdirektivets bestemmelser om velferdspolispermisjon kl B er følgende tilføyelse kommet inn:

«Aktive musikere kan gis permisjon for å delta i store musikkarrangement på høyt nasjonalt og internasjonalt nivå».

Den nye permisjonsbestemmelsen er bl.a begrunnet med hensynet til rekruttering av utøvere til Forsvarets musikkorps.

I

En vernepliktig hadde med henvisning til perm./direktivet søkt om velferdspolisperm. kl B for å kunne delta i en større spillfestival for rollespill, brettspill, miniatyrer, kortspill (simuleringsspill) m.m.

Det var søkt om permisjon for 5 dager. Avdelingen hadde innvilget søknaden som ordinær langpermisjon med fradrag i oppsparte permisjonsdager.

Klageren mente seg imidlertid berettiget til velferdspolispermisjon – uten fradrag i perm.dager – idet festivalen også var å betrakte som et norgesmesterskap.

Etter Ombudsmannens nærmere undersøkelser ble det avdekket at festivalen var åpen for alle som ønsket å delta uten særskilt kvalifisering slik direktivet for velferdspolispermisjoner forutsetter.

Ombudsmannen fant ikke å kunne rette kritikk mot den behandling klageren hadde fått.

Velferd

Det er heller ikke i 1995 mottatt noen individuelle klager vedrørende velferdstjenesten eller velferdstilbudene i Forsvaret.

Ombudsmannen er orientert om at Trøndelag Sjøforsvarsdistrikt ved utgangen av 1995 har gitt sin anbefaling om at velferdstjenesten ved Persaunet leir i Trondheim bør samordnes med sikte på å oppnå større likhet i velferdstilbudene for personellet uavhengig av våpengren.

Sjøforsvarsdistriktets anbefaling synes å være i godt samsvar med de synspunkter Ombudsmannnemnda og Velferdsutvalget tidligere har gitt til kjenne.

Ombudsmannen finner grunn til å gi velferdstjenestens ledelse og dets personell ved avdelingene honnør for den innsats til mannskapenes beste som legges for dagen.

Vedrørende nemndas uttalelse i forbindelse med Velferdsutvalgets innstilling (Bjørnstad-utvalget) vises til avsnittet om velferdstjenesten under «generelle synspunkter» foran.

Disiplinærsaker

Det er i 1995 behandlet 4 registrerte saker i denne gruppen.

I tillegg har kontoret mottatt en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra refset personell hvor kontorets bistand har kunnet begrenses til veiledning om de ordinære klagemuligheter innen det militære system.

Med bakgrunn i at årsmeldingen fra «Klagnemnda for disiplinærsaker» ikke synes å «nå frem» til alle som utøver refselsesmyndighet har Forsvarsdepartementet funnet grunn til å innskjerpe at årsrapportene skal distribueres til alle sjefer som har refselsesmyndighet. Årsrapportene skal oppbevares ved avdelingene slik at de kan anvendes som vegledning under behandling av refselsesaker.

I

En vernepliktig som var refset med 20 dagers arrest klaget til Ombudsmannen etter å ha blitt innkalt til soning.

Refselsen hadde sin bakgrunn i at han ikke hadde møtt frem til repetisjonsøvelse. Da det av saksdokumentene fremgikk at han innen klagefristen hadde fremmet klage over refselsen til korrekt klageinstans uten å ha mottatt noe svar, ble saken tatt opp med Generaladvokaten, (GA).

Fra Generaladvokaten mottok Ombudsmannen en anbefaling om at saken burde forelegges «Klagnemnda for disiplinærsaker» og at soning burde utsettes inntil resultatet av klagenemndas behandling forelå.

Som følge av dette ble soningsinnkallingen trukket tilbake og klageren kunne fortsette i sin nytiltrådte stilling uten det avbrudd han hadde fryktet for.

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

Tillitsmannsordningen

Det er i år ikke mottatt noen klagesaker i denne gruppe.

Fra de menige representanter i LTF/S mottok Ombudsmannen en anmodning om å avgi en forklaring av bestemte avsnitt i TMO – reglene relatert til FD's administrative ansvar for virksomheten i sekretariatet og utgivelsen av magasinet «Soldatnytt». Anmodningen ble etter kort tid trukket tilbake.

Med bakgrunn i Ombudsmannsnemndas uttalelse i fjorårets innberetning har FO foretatt en innskjerpelse overfor de lokale arrangører av grunnkurs for mannskapenes tillitsvalgte slik at kursdeltakerne kun i helt særlige tilfeller kan beordres til andre oppdrag under avviklingen av tillitsmannskurs. Jfr. rundskriv fra FO datert 30. mars 1995.

Det kan konstateres at FOs rundskriv har hatt en positiv virkning og at TMO – reglenes bestemmelser om utdanning av tillitsvalgte etterleves bedre. I nevnte rundskriv heter det bl.a.:

«5. I ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i 1994 (DOK 5 1994-95) heter det:

«Det er Ombudsmannens erfaring at enkelte avdelinger i unødig utstrekning beordrer tillitsvalgte soldater til annen tjeneste under tillitsmannskurser. Beordringen av kursdeltakerne

til andre tjenesteoppdrag i kursperioden er etter ombudsmannens mening i strid med intensjonen for en enhetlig tillitsmannsopplæring og bidrar til å undergrave denne del av opplæringsvirksomheten».

6. En grunnleggende forutsetning for at tillitsmannsordningen skal virke etter sin hensikt er at så vel befal som mannskaper er tilstrekkelig orientert om ordningen.

Orientering om tillitsmannsordningen og utdanning av mannskaper og befal på dette området, er et sjefsansvar i likhet med all annen utdanningsvirksomhet i Forsvaret (ref TMO-reglementet pkt 7.1.1 og 7.1.2).

7. FO har tidligere innskjerpert forhold som ombudsmannen beskriver, jfr pkt 5 ovenfor. For å unngå frafall av kursdeltakere er det fortsatt FO's syn at avdelingene ikke bør legge grunnkurs for tillitsvalgte på samme tid som det pågår øvelser av ulik art. Også kortvarige kommanderinger av kursdeltakere til tannlege o l anses som meget uheldig og bør unngås.»

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møtene i fellesutvalgene. Statistikken føres i henhold til TMO-reglenes pkt 1.4.»

Hæren .....51 (48) utvalg med 260 møter (197)
Sjøforsvaret .....27 (18) utvalg med 102 møter (59)
Luftforsvaret .....17 (16) utvalg med 78 møter (61)
Tallene for 1994 i parentes

Sykesaker

Det er behandlet fire saker i denne gruppen. Ingen av de avsluttede saker har generell interesse og gis derfor ikke nærmere omtale.

Sosiale saker

Det er i årets løp behandlet 10 saker i denne gruppe. Til sammenligning kan nevnes at saksantallet i denne gruppe nærmest foregående år er slik:

1994 – 11 saker
1993 – 18 saker
1992 – 19 saker
1991 – 25 saker
1990 – 49 saker

Årsaken til det reduserte antall klager vedrørende sosialsaker antas å være at velferdskontorene og FO P8 har ervervet seg gode rutiner og økt ekspertise på behandling av soldatenes sosiale problemer. De senere års revisjon av sosialkatalogen (regelverket) har også medført en bedre tilpassing av stønadsreglene i forhold til soldatenes faktiske behov.

Av årets 10 saker gjelder 7 klager over avslag på søknad om bostøtte under førstegangstjenesten. En av sakene gjelder klage over krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt botillegg.

I

En vernepliktig og hans familie var kommet i en vanskelig situasjon etter at hans avdeling hadde tilbakeholdt en utbetaling av forsørgertillegg og bostønad.

Det beslaglagte beløp på ca. kr 5.500,- var tilbakeholdt som delvis dekning på for mye utbetalt botillegg, på ca. kr. 8.400,-. I sin klage til Ombudsmannen opplyste mannskapet at hans søknad om ettergivelse av det for mye utbetalte beløp var blitt avslått til tross for at han mente å ha mottatt pengene i god tro og at pengene var forbrukt til betaling av forskjellige utgifter for familien. Familien befant seg nå i en prekær økonomisk situasjon uten noe å leve av.

Ved Ombudsmannens mellomkomst ble familien som en foreløpig ordning tilsendt det beslaglagte forsørgertillegg. I sin redegjørelse for saken opplyste avdelingen at man ved en beklagelig feil hadde kommet i skade for først å sende klagerens kone en utbetaling som inkluderte forsørgertillegg og botillegg for tre måneder.

Noen dager senere var det også sendt en bankgiro i mannens navn til dekning av innvilget botillegg for de samme tre måneder. Avdelingen hadde to uker senere oppdaget dobbeltutbetalingen av botillegget og varslet straks klageren med krav om tilbakebetaling av beløpet ca. kr. 8.400,-.

På dette tidspunkt var pengene dessverre forbrukt bl.a. til utgifter i forbindelse med svigerfarens begravelse. Såvel klageren som hans kone hevdet å ha mottatt pengene i god tro og i tillit til at utbetalingene var korrekte. Det var ikke foretatt noen beløpsmessig spesifisering av forsørgertillegg og botillegg ved utbetalingen til klagerens kone.

Avdelingen begrunnet sitt tilbakesøkskrav med at pengene var forbrukt til formål som Forsvarets stønadsordninger ikke var ment å dekke. Dessuten ble det vist til at Riksrevisjonen hadde pålagt avdelingen å trekke inn «slike» feilutbetalinger. Saken ble tatt opp med FO som etter sin gjennomgang av saken kom til at det vanskelig kunne reises tvil til klagerens eller hans kones aktsomme gode tro da de mottok de forskjellige utbetalinger. FO konkluderte med at man ikke kunne finne grunnlag for tilbakesøkningskravet og påla avdelingen å utbetale tilbakeholdte beløp med tillegg av 12 % morarente. FO avsluttet sitt brev bl.a. slik:

«Det er uheldig om Forsvaret foretar trekk i de løpende ytelser stønadmottaker har rettmessig krav på før det er brakt på det rene om det er rettslig grunnlag for tilbakesøkningskravet.»

II

En vernepliktig som var inne til avtjening av 6 mndrs. førstegangstjeneste ønsket Ombudsmannens bistand etter at han kun hadde fått innvilget delvis dekning for sine rente- og forsikringsutgifter

på gårdsbruket. Da det fortsatt manglet nærmere 7.000,- på full dekning for de påløpende utgifter håpet han at Ombudsmannen kunne «finne en utvei».

Om de faktiske omstendigheter i saken opplyste klageren at han ca. 2 måneder før innrykk til tjeneste hadde kjøpt et gårdsbruk, men hadde på grunn av den forestående militærtjeneste ikke kommet i gang med noen inntektsbringende drift.

Tjenesteplasingen langt hjemmefra hadde heller ikke muliggjort noen drift på gården under militærtjenesten. Klageren ble etter de foreliggende omstendigheter rådet til å søke Forsvarets Hjelpesfond om stønad i anledning de udekkede utgifter. Også i Hjelpesfondet ble klagerens sak møtt med forståelse hvoretter fondet innvilget en stønad på kr. 6.000,-.

Klageren sa seg tilfreds med denne løsning.

III

En vernepliktig mente seg regelstridig behandlet etter at han bare hadde fått innvilget 50 % bostønad. Av saksdokumentene fremgikk at mannskapet hadde innlevert klage over stønadsvedtaket først ca. 7 måneder etter at bostøttesaken var innvilget for 50 % av de dokumenterte boutgifter.

Vedtaket om 50 % dekning hadde sin begrunnelse i at klageren selv i sin søknad hadde kryssset av for «bofellesskap 2». Som begrunnelse for å ha oversittet klagefristen med 6 måneder opplyste klageren at han i ca. 4 uker etter rekruttskolen hadde hatt opphold utenlands.

På nærmere spørsmål opplyste klageren at det var blitt brudd mellom ham og samboeren samtidig som klagen ble fremmet, og at hans samboer egentlig ikke hadde hatt noen fast bopel hos ham. Etter disse omstendigheter mente han nå at han var berettiget til full dekning av sine boutgifter.

Hverken FO eller Ombudsmannen fant grunn til kritikk mot avdelingens avslag på søknaden om full dekning av boutgiftene.

IV

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om botillegg med den begrunnelse at han ikke oppfylte vilkåret om minimum 4 mndrs. botid før påbegynt tjeneste ønsket bistand med sikte på «et rimeligere vedtak». Kontorets undersøkelser i saken avdekket en noe flakkende tilværelse hos klageren etter at foreldrene var skilt og etablert i nye forhold.

Det lyktes imidlertid å få bekreftet via folkeregisteret at klageren nok hadde vært bosatt i et selvstendig boforhold før han flyttet til sin nåværende sivile adresse. Med bakgrunn i disse tidligere ukjente opplysninger fant avdelingen å kunne ta saken opp til fornyet vurdering og fattet følgende vedtak:

«Med hjemmel i Tff - undergruppe 571 avsn. B innvilges soldaten full dekning av boenhetens faktiske variable utgifter med kr. 3.097,50 pr. mnd. f.o.m. innrykksdagen og så lenge tjenesten varer.»

V

En vernepliktig var meddelt avslag på sin søknad om kr. 2000,- pr. mnd i bostøtte for hybelleilighet i foreldrehjemmet.

Søknaden var avslått med henvisning til at reglene forutsetter en streng vurdering av søknader om dekning av boutgifter i foreldrehjemmet.

Det var også vist til at husleien var forhøyet fra kr. 1500,- til kr. 2000. pr. mnd like før militærtjenesten og at det ikke forelå noen undertegnet leiekontrakt. Mannskapetets inntekt de siste 12 mndr. før innrykk var opplyst å være ca kr. 24000,-.

Til Ombudsmannen opplyste klageren, med bekræftelse fra Folkeregisteret, at familien i mange år tidligere hadde leiet ut den aktuelle hybelleilighet. Familieøkonomien var således i noen grad basert på leieinntekter.

Ombudsmannen anmodet om FOs fornyede behandling av saken og mottok derfra følgende vedtak:

«FO avslo mannskapets søknad fordi han hadde en relativt beskjeden inntekt sett i forhold til sine boutgifter før fremmøte til førstegangstjeneste. Det ble også påpekt at den vedlagte leiekontrakt og kvitteringene for betalt husleie syntes skrevet kort tid før eller etter at mannskapet møtte til tjeneste.

Ovennevnte må ses i lys av at mannskapet leier av sine egne foreldre og at husleien ble satt opp med 500,- pr mnd umiddelbart før innrykk.

I sin klage til Ombudsmannen for Forsvaret påpeker mannskapet at leiligheten tidligere har vært leid ut til andre, og at hans foreldre er avhengig av leieinntekter på boligen. Dette fordi det påløper utgifter til generelt vedlikehold, strøm og kommunale avgifter.

FO har ikke kontrollert opplysningene om tidligere leieboere, men har forståelse for at mannskapets foreldre ønsker å få dekket de faktiske utgifter som påløper leiligheten. Etter en ny vurdering erkjenner også FO at mannskapet har hatt såvidt høy inntekt før fremmøte til førstegangstjeneste at han kan ha klart å betale et visst vederlag for leie av leiligheten.

På bakgrunn av ovennevnte og ut fra en skjønnmessig vurdering innvilger FO behovsprøvd botillegg med kr 1000,- pr mnd med virkning fra innrykksdatoen.»

Klageren mottok meldingen med tilfredshet og anså saken løst på en heldig måte.

VI

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få innvilget ytterligere « økonomisk stønad» fra Forsvaret.

I sin henvendelse til Ombudsmannen viste klageren til at hans familie til tross for botillegg, forsørgertillegg etc. fortsatt hadde en vanskeligere økonomisk situasjon enn de hadde før militærtjenesten.

Klageren skrev bl.a slik:

«Når jeg er hjemme på perm, kan vi ikke gjøre noe sammen, uten at det går utover regningsbunken. Hverken jeg eller min samboer har hatt råd til å kjøpe oss klær på lenge. Alt dette går inn på oss begge. Det er ekstra ille for min samboer som er hjemme og får alle regningene og må ordne opp i

økonomien vår. Dette tar veldig hardt på, særlig humøret. Derfor skriver jeg til dere, med håp om hjelp.

Jeg håper på et positivt svar, så jeg og min samboer kan få ordnet opp i økonomien vår, og dermed vårt forhold, slik at vi slipper å låne hele tiden.»

Til tross for at Forsvaret allerede hadde innvilget ham botillegg i samsvar med dokumentert søknad, innvilget et sosialt lån og innvilget kr 4500,- i stønad fra Forsvarets hjelpefond til anskaffelse av kjøleskap, ble saken tatt opp med FO/Velferdstjenesten.

Med bakgrunn i denne henvendelse gjorde FO følgende vedtak:

«I sin klage til Ombudsmannen for Forsvaret gir mannskapet uttrykk for at han har fått en urimelig behandling av Forsvaret når det gjelder utmåling av de stønadene han mottar.

Forholdet begrunnes med at han har dårligere økonomi under førstegangstjenesten enn han hadde før han møtte til tjeneste.

FO må i denne sammenheng understreke at Forsvaret ikke kan kompensere for tidligere inntekter under førstegangstjenesten.

FO kan i sakens anledning ikke se at det fremkommer nye opplysninger/dokumentasjoner som kan endre det endelige vedtaket av 27 juli d å.

FO har allikevel den 16 nov d å hatt telefonisk kontakt med saksbehandler ved X-regimentet.

Etter denne telefonsamtale er det enighet om at mannskapet skal få anledning til å fremstille sin sak til ny vurdering.

Dette innebærer at dersom han i sin redegjørelse angående utgifter utover livsoppholdsutgiftene (mat, klær) som han mottar som forsørgertillegg fra Forsvaret, har glemt å opplyse om andre nødvendige utgifter enn de han allerede har redegjort for, så får han en ny anledning.»

Etter dette skrev Ombudsmannen bl.a slik til klageren:

«Ombudsmannens oppgave er å foreta en nøytral vurdering med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av gjeldende bestemmelser for personellet.

Generelt må bemerkes at det ikke foreligger noen rett til å opprettholde den økonomiske situasjon et mannskap hadde før militærtjenesten.

Etter regelverket skal tilståelse av botillegg behovsprøves i relasjon til ektefellens/samboerparets inntekter.

De har ikke påpekt noen konkret feil hva angår beregningsgrunnlaget for vurderingen av botillegg.

Etter gjennomgåelse av den foreliggende dokumentasjon kan vi heller ikke se at de foretatte beregninger vedr boutgifter og inntekter er basert på noen feil.

Imidlertid har vi ikke mulighet for å bedømme om Deres opplysninger gir et korrekt bilde av den faktiske økonomiske situasjonen.

I denne forbindelse vil vi derfor rette oppmerksomheten mot FO/Velf's brev pkt 6 og 7, idet De gis anledning til å fremstille saken til en ny vurdering.

For den nærmere avklaring av saken anbefales De å kontakte saksbehandler, førstekonsulent NN ved X-regimentet.

Med henvisning til det ovenstående kan det pr i dag ikke sees grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken fra vårt kontor.»

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet to saker i denne gruppe.

I

En kvinnelig elev ved en av Forsvarets skoler var innstilt for relegasjon (bortvisning) fra skolen etter manglende bestått eksamen i tre fag. Etter samråd med vårt kontor ble klagen til Ombudsmannen gitt oppsettende virkning slik at klageren kunne fortsette som elev inntil klagesaken var sluttbehandlet.

Klageren forklarte de svake eksamensresultater med at hun i løpet av skoleåret hadde hatt en sterkt belastende opplevelse etter å ha reddet en mannlig elev fra selvmord. Bakgrunnen for hendelsen ble opplyst å være mannens «avstandsforelskelse» i klageren, et forhold som over tid hadde utviklet dramatiske tilbøyeligheter hos vedkommende mannlige elev. Klageren fremholdt at «episoden» hadde medført store konsentrasjonsvansker i siste del av skoleåret og at de svake skolerresultater måtte bedømmes på denne bakgrunn.

Problemene var imidlertid søkt løst ved tilbud om ekstraundervisning og forlenget besvarestid under eksamen. Under behandlingen av klagesaken innlöp bekræftelse fra en av klagerens lærere om at hun nå hadde oppnådd «toppkarakter» i de aktuelle skolefag under avlagte prøver.

Læreren anmodet om at klageren burde «gis en sjanse til». Etter ca. 2 mndrs. saksbehandling kunne Ombudsmannen avslutte saken med følgende brev til klageren:

«Etter mottakelsen av ovennevnte klage har en ved skriftlig og telefonisk kontakt med h.h.v. Hærstaben og XX først søkt å klarlegge de faktiske omstendigheter bak skolens frabeordringsvedtak.

Deretter har en søkt å få belyst gjeldende praksis på området innenfor det sivile høgskolesystem.

Med bakgrunn i de innhentede opplysninger fant Ombudsmannen grunn til å anmode de aktuelle myndigheter i Forsvaret om å foreta en ny vurdering av reageringsvedtaket.

Jf. kopi av vårt brev av 20. nov. f.å.

Ved brev av 27. nov. er en gjort kjent med at Y har innvilget Dem overgang til status som sivil elev ved skolen. Ved brev av 18. desember opplyser Hærstaben å ha approbert denne løsning av saken.

Saken antas med dette å ha fått en løsning som ivaretar alles interesser og anses dermed som avsluttet for vårt vedkommende.»

Tillegg – godtgjøringer

Det mottas sjelden klager vedrørende tillegg og godtgjørelser som er fastsatt ved bestemte satser i fredsregulativet.

I 1995 har kontoret mottatt kun en klage i denne gruppe. Saken var tatt opp av en vernepliktig som hadde reist krav om næringsbidrag for en periode på 8 dager før og under en repetisjonsøvelse.

Klageren som var selvstendig næringsdrivende (enmannsforetak) hadde reist krav om næringsbidrag etter å ha ansatt sin pensjonerte far som vikar under øvelsen (5 dager) og med 3 dager forutgående

opplæring. Klageren gjorde gjeldende at faren var påført tap i lønnet partipolitisk verv under øvelsesperioden.

Vernepliktsverket hadde avslått søknaden med den begrunnelse at reglene om næringsbidrag ikke gir hjemmel for lønnsstatning til pensjonister og at man bare i helt spesielle tilfeller kan godta vikarutgifter til nær familiemedlem. Ved nærmere undersøkelse fant Ombudsmannen at klagerens far ikke hadde innehatt noe politisk verv på øvelsetidspunktet idet han hadde meldt seg ut av partiet ett år tidligere.

Ombudsmannen fant ikke grunn til å gi klageren medhold.

Tjenesteforhold

I 1995 er det behandlet 6 klagesaker vedrørende tjenesteforholdene.

Sakene gjelder klage vedrørende påstand om urimelig tjenestebelastning (mannskapsmangel) og manglende eller ufullstendig fremstilling av militært tjenestebevis.

I tre av årets seks klagesaker er klagerne gitt helt eller delvis medhold.

Spørsmål vedrørende tjenesteforholdene forekommer svært ofte som telefoniske henvendelser hvorunder kontoret bidrar til oppklaring og løsning av sakene.

I 1995 har mangelen på soldater til hjelpetjeneste (sjåførere, kokker, vedlikehold e.t.c.) vært et gjennomgående tema telefonisk og ved nemndas befaring ved avdelingene.

I

En vernepliktig søkte bistand hos Ombudsmannen fordi han uten resultat hadde forsøkt å få utstedt et fullstendig og korrekt tjenestebevis. Klagerens innsigelse og forslag til rettelser og tilføyelser var ikke blitt hensyntatt angivelig fordi hans nærmeste overordnede befal i mellomtiden hadde sluttet i Forsvarets tjeneste.

Etter en viss korrespondanse og veiledning fra kontorets side overfor den aktuelle militæravdeling ble saken løst ved utstedelse av et nytt og fullstendig tjenestebevis som klageren var tilfreds med.

II

Hovedtillitsvalgt ved en avdeling i Nord-Norge klaget på vegne av mannskapene over en urimelig stor vaktbelastning særlig i perioden august-september.

Under den oppklarende korrespondanse ble det opplyst at avdelingen på grunn av mange «skoledimittenter» ved utgangen av august 1995 kun hadde 66 soldater i tjeneste mot et behov på 107. En dekningsprosent på ca 60.

Avdelingen erkjente at det tidvis hadde forekommet stor vaktbelastning på grunn av mannskapsmangel.

På forespørsel fra Ombudsmannen opplyste våpen grenstaben at spørsmålet vedrørende personellmangelen var tatt opp med Vernepliktsverket med sikte på snarest mulig å nå opp til plantallet for bemanningen.

Etter avtalen ville innkallingsstyrken i september bli øket slik at bemanningsmålene kunne bli oppfylt fra og med uke 46.

I mellomtiden ville avdelingen søke å foreta en jevnere fordeling av vaktbyrdene ved interne ombeordringer.

Underbringelse, transport, forlegningsforhold

I denne gruppen er det behandlet kun en sak i 1995.

Gruppen omfatter klager over kaserneforhold, klager over avslag på søknad om hjemmeboerstatus og klager i forbindelse med transporttilbudene.

I

En vernepliktig som sammen med sin samboende forsørget et mindreårig barn hadde fått avslag på søknad om å få innvilget hjemmeboerstatus som ville medført dekning av reiseutgifter mellom tjenestested og hjemsted, og erstatning for eget kvarterhold.

Søknaden var begrunnet med at han daglig pendlet i sin private bil mellom hjemmet og tjenestestedet – en vegstrekning på ca 80 km. hver veg. Det var også opplyst at hans samboer hadde en noe variabel arbeidstid som barnehageassistent.

Saken ble forelagt FO/Velferdstjenesten som fastholdt avslaget og kommenterte søknaden slik:

«I retningslinjene for personell med hjemmeboerstatus (FR del I pkt 1. 2. 2. 3.) fremgår det at gifte og samboende mannskaper med omsorg for barn skal gis prioritet. FO vil på den annen side understreke at omsorg for barn i seg selv ikke gir grunnlag for hjemmeboerstatus. Det bør i slike tilfeller også vurderes om det foreligger andre sosialmedisinske kriterier.

I dette tilfelle begrunner mannskapet sin søknad med at hans samboer har vanskelige arbeidstider, og har svært lite tid til deres sønn. Han mener derfor at det er behov for at han bistår mer i hjemmet.

I bekreftelsen fra NN barnehage fremgår det at mannskapets samboers arbeidstid er noe varierende. FO kan imidlertid ikke anse dette som et stort problem, da arbeidstidens lengde tilsvarer normal arbeidsdag, og da arbeidstiden er innenfor det tidsrom mannskapet må befinne seg ved avdelingen, eller på vei til/fra avdelingen».

Ombudsmannen kom til at klageren ikke var dårligere behandlet enn mange andre soldater i samme situasjon og fant heller ikke at avgjørelsen var truffet i strid med reglene for hjemmeboerstatus.

Vervede og kvinner i Forsvaret

Det er behandlet 2 saker i denne gruppen, hvorav en fra tidligere år.

Gruppen omfatter foruten ordinært vervet personell (grenaderer) også kvinner som utfører frivillig militærtjeneste.

Det er Ombudsmannens erfaring at det kvinnelige personell som etter egen søknad gjør militærtjeneste, finner seg vel til rette i det militære miljø. Også rent fritidsmessig skjer det en positiv utvikling i Forsvaret hva angår forholdene for kvinners militærtjeneste. Selv om kvinnene fortsatt utgjør en svært beskjeden andel av soldatmassen – ca 1,5 % – må det ansees som positivt at jenter ikke sjelden velges som tillitsvalgt for soldatene. Gruppen omfatter også saker vedrørende menig personell i frivillig tjeneste utenlands.

I

En advokat klaget til Ombudsmannen på vegne av en soldat som hadde søkt om tjeneste i de norske FN-styrker. Søknaden var blitt avslått etter at soldaten hadde avlagt en positiv urinprøve med påstand om cannabisfunn i urinen ved den rutinemessige opptaksundersøkelse.

Klageren stillet seg uforstående til dette resultat.

En nærmere analyse av urinprøven ved Statens Rettstoksikologiske Institutt bekreftet imidlertid at prøven var negativ.

På klagerens vegne hevdet advokaten at det dermed ikke forelå noen grunn til å diskvalifisere klageren fra FN-tjeneste.

Ombudsmannen tok opp saken med Akershus regiment som administrerer FN-tjenesten.

Fra regimentet mottok Ombudsmannen en redegjørelse hvorav bl.a. følgende fremgikk:

«Regimentet vil for ordens skyld redegjøre for hvilke rutiner som gjelder ved innrykk til FN-tjeneste.

Den enkelte FN-soldat kalles inn og gjøres samtidig oppmerksom på at legesjekk må bestås (innkallingsordre pkt 4).

Dersom legesjekk ikke består dimitteres soldaten umiddelbart og gjøres oppmerksom på at avgjørelsen kan ankes.

Ved påvisning av narkotiske stoffer dimitteres soldaten automatisk og resultatet fra Statens rettstoksikologiske Institutt avventes.

Straks en soldat er dimittert blir ny kandidat innkalt, dette grunnet den korte tiden til avreise til misjonsområdet (4 uker) og behovet for opplæring.

Dersom politiet henlegger saken, avhengig av hvilken årsak, kan vedkommende søke på neste kontingent som normalt kalles ut 6 mnd senere.

I dette tilfellet vil Regimentet kalle in «X til FN-tjeneste våren 95».

Klagerens advokat ble gjort kjent med regimentets avgjørelse hvoretter Ombudsmannen mottok melding fra advokaten om at saken nå hadde utviklet seg slik at det «ikke lenger er behov for Ombudsmannens medvirkning og bistand».

BEFALSSAKER

Det er behandlet 21 saker i denne gruppe mot 28 i 1994. I fem av de nevnte 21 sakene er avgjørelsen av myndighetene endret i klagerens favør, mens seks av sakene fortsatt er under behandling.

De fleste klagesaker fra befalet finner en i kategorien engasjement, tilsetning, forbigåelse og økonomiske forhold foruten saker vedrørende videregående befalsutdannelse.

Også enkelte klager vedrørende tjenesteuttalelser forekommer.

Ombudsmannen vil ikke unnlate å nevne at det registreres svært få klager fra det kvinnelige befalet. En tillater seg å betrakte dette positivt.

I

En kaptein mente seg urettmessig behandlet av personellforvaltningen i Forsvaret etter at hans dato for normalavansement til kaptein ikke var blitt korrigerert i samsvar med hans eget ønske. Klageren hevdet at myndighetene hadde gjort seg skyld i en feiltolkning av reglene vedrørende fastsettelse av dato for normalavansement og ønsket Ombudsmannens støtte for sitt syn.

Saken hadde allerede versert i nærmere tre år med vekslende intensitet, herunder skriftveksling og møter.

Bakgrunnen for den foreliggende tolkningstvist var at klageren etter søknad hadde hatt permisjon i 10 måneder og 18 dager fra sin offisersstilling.

Denne omstendighet hadde medført at klageren hadde tapt ett år og 10 måneder i ansiennitet som kaptein, i sammenligning med en offiserkollega med tilsvarende sammenhengende tjenesteansiennitet.

Etter noen skriftveksling mellom FO, Forsvarsdepartementet og Ombudsmannens kontor fattet departementet «etter en helhetsvurdering» vedtak om at klageren kunne innvilges gradsansiennitet slik at ansiennitetstapet ble begrenset til den tid han hadde vært permittert fra Forsvaret.

Klageren kunne endelig anse saken som avsluttet på en tilfredsstillende måte.

II

En kvinnelig løytnant ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å få annullert enkelte påstander fremsatt i en tjenesteuttalelse hun hadde mottatt etter FN-tjeneste i Libanon.

De avsnitt løytnanten ønsket fjernet fra tjenesteuttalelsen inneholdt kritikk for manglende ansvarsfølelse under tjenesteutøvelsen og at hun skulle ha påført Forsvaret erstatningsansvar overfor et reisebyrå.

Etter en svært tidkrevende korrespondanse for å få de fremsatte påstander nærmere begrunnet og dokumentert endte saken med at klageren ble gitt medhold i sitt ønske om å få de aktuelle avsnitt annullert.

Saken var da bl.a. blitt behandlet i to møter i klagenemnda.

I forbindelse med den siste behandling i klage-

nemnda påpekte Ombudsmannen bl.a. at det etter hans syn ikke forelå noen tilfredsstillende dokumentasjon for at løytnanten kunne bebreides for det erstatningskrav som var blitt reist mot Forsvaret. Klagenemnda var åpenbart av samme oppfatning.

III

En av befalsorganisasjonene tok på vegne av en offiser opp en klagesak av noe spesiell karakter.

Vedkommende offiser hadde søkt på to forskjellige høyere lederstillinger, men hadde under tilsettingsprosedyren fått vite at han neppe var aktuell for noen av stillingene idet forsvarsgrenens ledelse skulle ha uttalt manglende tillit til ham.

Organisasjonen tilbakeviste alle antydninger om manglende tillit og rettet kritikk mot tilsettingsmyndigheten – herunder mot vedkommende råd i tilsettingssaker.

Etter en lengre oppklarende korrespondanse ble det avdekket at en noe uheldig ordbruk nok hadde forekommet uten at det kunne antas at dette hadde hatt innflytelse på valget av kandidat for de to aktuelle stillinger.

Ombudsmannen fant likevel at det var grunn til å rette kritikk mot sider ved tilsettingsprosessen og avsluttet saken med følgende brev til organisasjonen:

«Det vises til tidligere korrespondanse etter at X i brev av 6 mai 1994 anmodet om Ombudsmannens vurdering av saksbehandlingen i behandlingsomgang 1/94, vedrørende tilsetting av ---

Etter forberedende saksbehandling i Forsvaret hadde Forsvarsdepartementet kommet til at XX burde tilsettes i stillingen, hvoretter XX ble utnevnt til kommandørkaptein etter vedtak av Kongen i Statsråd.

Med vårt brev til Forsvarsdepartementet dat 19 mai 94, med X som gjenpartsadressat, er bl.a. påpekt at avgjørelser truffet i Statsråd ligger utenfor Ombudsmannens arbeidsområde, og det meddeles at Ombudsmannens vurdering i slike tilfeller vil begrense seg til å vurdere spørsmål om evt. urettmessighet i tilknytning til forvaltningens forberedende saksbehandling.

I X's brev til Ombudsmannen dat 6 jun 94 ble klagen utvidet til å gjelde også saksbehandlingen i behandlingsomgang 2/94, vedrørende NN's søknad på stilling som ---

Det er fra X's side påpekt at de 2 klagesakene er nokså identiske, med henvisning til Y's uttalelser om NN's personlige egenskaper for stillingene.

Når det gjelder relevante saksbehandlingsregler i forbindelse med tilsettingssakene synes Forsvarsdepartementet i den foreliggende korrespondanse å ha gitt korrekte og utførlige beskrivelser av det gjeldende regelverk.

Skjønnsmessige vurderinger over hvem som er best kvalifisert og egnet for konkrete stillinger bygger som kjent på en rekke faktorer som ofte blir forskjellig vektlagt av de enkelte personer i tilsettingsprosessen. På denne bakgrunn har en klager

ikke rett til å kreve noen nærmere begrunnelse for det vedtak som er truffet.

Søknadene på de omtalte stillingene har bl a vært behandlet i GIY's råd i tilsettingssaker og rådet har tilrådd innstilling i samsvar med administrasjonens forslag.

Det er opplyst at GIY ved vurderingen av kvalifiserte søkere har lagt stor vekt på søkerens personlige egenskaper/egnethet for de spesielle stillingene, og at andre søkere kom bedre ut enn NN etter GIY's skjønnsmessige syn.

X har bl a anført at det alltid vil være vanskelig for det enkelte rådsmedlem å gå imot dersom Y «forventer» at en person ikke blir tilsatt i en stilling.

FO har derimot gitt klart uttrykk for at hverken Y eller administrasjonen forventer at GIY's råd i tilsettingssaker skal innstille i samsvar med administrasjonens forslag. Iflg FO ville det innebære en mistillit til de rådsmedlemmer som er oppnevnt av arbeidstakerorganisasjonene og administrasjonen.

Selv om det ikke er vanlig å begrunne hvorfor en kvalifisert søker ikke er blitt innstillet er det i denne saken uttalt at Y har manglende tillit til NN's personlige egenskaper for de 2 spesielle stillingene.

På denne bakgrunn har X hevdet at det i den forberedende saksbehandling er kommet inn faktiske opplysninger om NN som er urimelige og uten dekning.

GIY har i brev av 3 aug 94 innkalt NN til en personlig samtale for å gi en begrunnelse for de vurderinger som er gjort, men det legges til grunn at NN har takket nei til innkallingen fra GIY.

Ordrbruken vedrørende «tillit» er i denne saken erkjent å være uheldig, idet FO uttaler at ordbruken i større grad burde vært knyttet opp til de egenskaper som anses nødvendig for stillingen.

Hva angår ordbruken er opplyst at ---staben tar Ombudsmannens og X's bemerkninger til etterretning og vil i fremtiden i enda større grad være bevisst de momenter som er påpekt i saken.

I brev av 8 mars 95 har X søkt å konkretisere hvorfor det måtte være kommet inn urimelige faktiske opplysninger om NN, og X retter nå også kritikk mot saksbehandlingen i tilsettingsrådet.

På nevnte bakgrunn ble det igjen nødvendig å forelegge saken for FD, og saken ble også gjenstand for en ytterligere gjennomgåelse i FO.

FD har i brev av 15 jun 95 konkludert med at det i innstillingen er gitt en vurdering av NN som er lite presis og gir grunnlag for feiltolkning. FD finner dette kritikkverdige, men kan ikke se at det er forekommet saksbehandlingsfeil eller at det utøvde skjønn kan anses som uforsvarlig.

Videre sees vist til følgende uttalelse fra FO:

Det er åpenbart uheldig at NN og hans tjenestemannsorganisasjon er blitt gjort kjent med uttalelser som inngikk som en del av forberedelsene i den aktuelle tilsettinssak. Y har tidligere beklaget en noe uheldig ordbruk som desverre har gitt grunnlag for misforståelser. Den brukte formulering er på ingen måte et uttrykk for generell mistillit til NN.

Generelt må opplyses at det oftest ikke skyldes mistillit om en kvalifisert søker i konkurransen

ikke blir ansett å være best personlig egnet for en spesiell stilling på høyt nivå.

Det meget uheldige i denne saken er ordbruken om tillit, når det ikke fremgikk hva som egentlig var ment når ordet ble benyttet ved vurderingen mot de spesielle stillingene.

Etter vårt syn kunne imidlertid ordbrukens betydning blitt nærmere avklart dersom NN ikke hadde takket nei til innkallingen til en personlig samtale med Y, jfr. brev fra Y dat 3 aug 95.

Ordrbruken fremstår imidlertid uten noen kjent bakenforliggende årsak og ordbruken finnes derfor å være kritikkverdige etter vårt syn.

Som ovenfor nevnt har også Y beklaget den uheldige ordbruken som har gitt grunnlag for misforståelser, og opplyst at den omtalte formulering ikke er uttrykk for generell mistillit til NN.

Dersom den kritikkverdige ordbruken ikke hadde kommet frem til GIY's råd i tilsettingssaker er det likevel ikke på noen måte påvist at rådet dermed ville innstille NN i konkurransen. Hvilke øvrige faktorer som har virket inn under skjønnsutøvelsen er ikke kjent, men som nevnt har en klager ikke rett til å få en nærmere begrunnelse for de skjønnsmessige vurderinger som er foretatt, bl a med hensyn til egnethet for stillinger. Ombudsmannen har heller ikke adgang til å overprøve saklige skjønnsmessige vurderinger.

På bakgrunn av den uheldige ordbruken fra Y har vi full forståelse for at NN fant grunn til å stille spørsmål om det kunne foreligge noen urimelige faktiske opplysninger om ham, med betydning for de omtalte tilsettingssakene.

Til tross for den omtalte uheldige og beklagelige ordbruken fra Y kan det etter vårt upartiske syn likevel ikke sees grunn til å hevde at det under saksforberedelsen i de forskjellige ledd skulle være bygget på usaklige opplysninger med betydning for de omtalte tilsettingssakene.

I X's brev av 1 sep 95 stilles spørsmål om en beklagelse fra den nye Y, og det tas opp spørsmål av prinsipiell karakter hva angår fremtidig behandling av denne sakstype.

Etter vårt syn kan de fremsatte spørsmål ikke få noen betydning for denne konkrete klagesakens behandling ved vårt kontor, og vi tør anta at de omtalte spørsmål evt tas direkte opp med de aktuelle forvaltningsorganer.»

IV

En kaptein som hadde fått avslag på en søknad om refusjon av flytteutgifter mente seg urimelig og regelstridig behandlet.

Klageren viste til at han av den lokale forvaltningsmyndighet hadde fått tilsagn om flyttegodtgjørelse da han sluttet i Forsvaret etter utløpet av engasjementsperioden på 6 måneder.

Flyttingen hadde etter flere utsettelse først funnet sted ca. 15 måneder etter fratredelsen, idet han i mellomtiden hadde innehatt en sivil stilling. Dessuten hadde han av de samme lokale myndigheter fått endret flyttetilsagnet først fra Stavanger til Kristiansand, senere fra Kristiansand til Oslo, før

flyttingen endelig fant sted fra tjenestestedet til Oslo.

Reiseutgiftene beløp seg til ca. 16.000,- kroner hvilket han hadde tatt opp som erstatningskrav overfor Forsvaret. Klageren hevdet at han hadde mottatt tilsagnet i god tro og at han hadde disponert i tillit til at reiseutgiftene ville bli dekket. Dessuten hevdet han at det ikke fra Forsvarets side var antydning noe om at flyttingen fant sted umiddelbart etter fratredelsen. Reglene om flytting og godtgjørelse forutsetter fratredelse etter minimum 2 års pliktteneste.

Klagerens krav var således avslått under henvisning til at han ikke oppfylte vilkårene for flytting og godtgjørelse og at han neppe kunne ha mottatt godtgjørelsestilsagnet i «god tro», idet han selv hadde tjenestegjort som saksbehandler i samme type saker.

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren hvor det bl.a. heter:

«I forbindelse med utløpet av Deres 6 måneders engasjementskontrakt som befal (pr 28 feb 93) sees opprinnelig innvilget søknad om dekning av flytting og bolig i Stavanger-området, senere endret til Kristiansand, og deretter endret til Oslo, jfr. reiseordren dat 9 jul 93.

På nevnte bakgrunn sees anført at Forsvaret v/X hadde forpliktet seg til å betale flytting og godtgjørelse.

Dersom tilsagnet om flytting og godtgjørelse hadde blitt trukket tilbake før flyttingen sees anført at De ville ha flyttet gratis med lånt lastebil.

Etter flyttingen fra Stavanger til Oslo er meddelt i brev dat 9 mar 94 at X ikke kan se seg villig til å dekke flytting og godtgjørelse, grunnet tidsrommet fra Deres fratreden i jan 93 og til flytting i 94 (jfr faktura utstedt i mar 94).

De hevder derimot at det ikke forelå noen forutsetning om umiddelbar flytting, idet De i denne forbindelse også påpeker at umiddelbarhetskravet ikke kan sees omtalt i Fredsregulativet.

Saken har vært behandlet i Forsvarets overkommando ved flere anledninger, hvor FO bl a har uttalt at det ser ut til at X har gått langt utover sine fullmakter i forbindelse med reiseordren.

X har også medgitt at det er handlet uaktsomt og utover fullmakter, hvoretter det synes å være vurdert disiplinære forføyninger.

Hvor vidt det er truffet disiplinære forføyninger er ikke kjent.

Tilsagnet om flytting og godtgjørelse kan etter FO's oppfatning ikke ha vært mottatt av Dem i aktsom god tro.

Med hensyn til vurderingen av Deres gode tro må det bl a legges vekt på Deres kjennskap til regelverket, og om dette skulle inneholde noen uklarhet som var egnet til å skape misforståelser for Dem.

Den omtalte hjemmel for flytting og godtgjørelse er Fredsregulativets del II pkt 6.26. Etter bestemmelsen er det foruten ved alders- og invalidepensjon kun vernepliktig befal med 2 års pliktteneste eller mer som kan tilstås flytting og godtgjørelse, når de fratrer etter endt pliktteneste.

Det legges til grunn at Deres tjenesteforhold ikke var basert på pliktteneste, men engasjementskontrakter, hvor den aktuelle 6 måneders-kontrakten løp fra 1 sep 92 til 28 feb 93.

Den faktiske fratredelsesdato sees å være 4 jan 93, da De angivelig avviklet ferie og avspassing, for tiltredelse i sivil stilling ved Y den 6 jan 93.

Etter de foreliggende opplysninger er det åpen-

bart at De på ingen måte har oppfylt regelverkets vilkår for flytting og godtgjørelse.

Vi har notert oss Deres anførsel at fortolkning av Fredsregulativet ikke kan være relevant for saken i dag, idet De påberoper aktsom god tro ved mottatt tilsagn om flytting og godtgjørelse.

Kravet til aktsomhet må imidlertid sees i lys av det kjennskap De burde ha til Fredsregulativet.

Det er bl a opplyst at De i flere år har vært saksbehandler på det aktuelle saksområdet ved X, og iflg X hadde De i stillingen som personelloffiser inngående kjennskap til saksområdet.

Den omtalte bestemmelsen i FR del II kan etter vårt syn ikke forstås på noen måte som kan gi grunn til å tro at de spesifiserte vilkår for flytting og godtgjørelse kunne være oppfylt i Deres tilfelle.

De har heller ikke opplyst hvorfor De mente å oppfylle regulativets vilkår, og vi stiller oss undrende til hvordan De som saksbehandler kan ha fortolket og evt anvendt den omtalte bestemmelsen om flytting og godtgjørelse for annet personell.

Med henvisning til FO's uttalelser ser vi ingen grunn til å rette noen kritikk mot den avgjørelse som FO har truffet i saken.»

V

En fenrik hadde fått sin dato for normalavansement til løytnant utsatt med ett år på grunn av tidligere straffbare forhold.

Hans fagorganisasjon tok saken opp som klage overfor Ombudsmannen og fremholdt at det måtte ansees som urimelig overfor offiseren at hans to straffedommer 16 år tilbake var tillagt betydning ved den vandelsmessige bedømmelse.

Etter undersøkelser og innhentede uttalelser fant Ombudsmannen at det etter de foreliggende fakta ikke var grunn til å kritisere myndighetene for å ha vedtatt utsettelse med opprykk til løytnant med ett år.

Ombudsmannen skrev bl.a. slik til organisasjonen:

«Med henvisning til Deres brev av 5 dm kan nå bekrefte at samtlige dokumenter synes å være tilstede for sakens gjennomgåelse og avsluttende behandling ved vårt kontor.

X har på vegne av fenrik NN i brev til Ombudsmannen dat 30 aug 94 stillet spørsmål om det er riktig eller rettferdig at fenriken blir gitt ett års utsettelse med normalavansement til løytnant, grunnet dommer 16 år tilbake i tid. Klagen er bl a relatert til Forsvarssjefens utfyllende retningslinjer til TFF kl 5, vedrørende vektlegging av vandelsmessig avansement og/eller beordring i stilling, pkt 3.

Etter OFF's spørsmål i brev dat 8 sep 94 har X i brev av 21 sep 94 fremlagt en ytterligere redegjørelse fra klageren i brev av 16 sep 94, vedrørende de aktuelle forgåelsens art.

Saken ble forelagt FO til uttalelse med brev fra vårt kontor den 26 sep 94, hvoretter FO's uttalelse er gitt i brev dat 7 okt 94.

X's brev av 20 okt 94 er klagen opprettholdt, og det er fremhevet at foreningen finner saken viktig både på et prinsipielt grunnlag og som enkeltsak.

På nevnte bakgrunn, og herunder med tanke på fremtidige lignende saker, fant vi det formålstjenlig å forelegge saken for Forsvarsdepartementet i brev dat 31 okt 94.

I FD's brev til OFF dat 2 des 94 er gjennomgått saksbehandlingen, og herunder sakens skjønnsmessige sider i relasjon til gjeldende praksis. FD's

redegjørelse er ytterligere kommentert i X's brev dat 21 des 94.

For Ombudsmannens nøytrale vurdering av saken blir klagepunkt undersøkt og vurdert i den utstrekning forholdet kan antas å ha noen betydning for sakens utfall. Det foreligger imidlertid begrensninger i Ombudsmannens adgang til å prøve rene saklige skjønnsmessige vurderinger som er foretatt av et sammensatt råd i samsvar med gjeldende bestemmelser.

Forsvarssjefens utfyllende retningslinjer til TFF kl 5 pkt 3 lyder:

«Refselser eller straffer ilagt for mer enn tre kalenderår siden, skal vurderes ut fra forgåelsens art og den tid som er gått – samt vedkommendes senere tjenesteforhold.»

For rådets skjønnsmessige vurdering av vedkommendes vandel sees bl a vektlagt følgende forhold:

07 jun 1978 45 dagers betinget fengsel
20 aug 1978 22 dagers ubetinget fengsel
14 mar 1992 forelegg kr. 2.000,-

Det er bl a opplyst at fenriken ikke er gitt utsettelse med avansment på grunn av enkelthendelser, men på grunn av gjentatte forhold. Etter det opplyste er samtlige forgåelser skjedd i forbindelse med misbruk av rusmidler.

I FO's brev til X dat 27 jul 94 sees bl a opplyst: «Etter FO's mening følger alle tilsetningsrådene en streng og ensartet praksis under behandling av saker av denne art, og avgjørelsen i denne saken anses i tråd med intensjoner, retningslinjer og praksis.

Med henvisning til konklusjonen i FD's brev dat 2 des 94 kan heller ikke departementet se at det skjønn som er utøvd kan anses som uforsvarlig og i strid med gjeldende praksis.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor har vi bl a notert oss at enkelte forgåelser og straffedommer ligger forholdsvis langt tilbake i tid, fra 1978. Det førstnevnte straffeforhold gjelder medvirkning til innbrudd, medvirkning til biltyveri, medvirkning til kjøp av hasj, og bruk av hasj. Straffereaksjonen var 45 d betinget fengsel, med 2 års prøvetid. Det andre straffeforhold gjelder promillekjøring på moped. Straffereaksjonen var 22 d ubetinget fengsel, og 2 års utsettelse med førerkort. Det siste forhold fra 1992 gjelder hærverk i beruset tilstand. Forelegg med kr. 2.000,- ble vedtatt. Den forvoldte skade etter hærverket er angivelig erstattet. Iflg. forsvarsgrenstab var de tidligere straffeforhold ikke kjent for staben ved yrkestilsetting av fenriken i 1993 etter flere års tjeneste i Forsvaret. Det kan således virke som yrkestilsettingen var delvis basert på manglende kjennskap til hans tidligere straffeforhold. Vedtak om yrkestilsetting i én grad kan imidlertid ikke medføre at det også for fremtiden må sees helt bort fra tidligere straffeforhold under skjønnsmessige vurderinger av vandel for videre avansment.

Til tross for tidsforløpet etter 1978 må det etter vår mening være relevant å vurdere fenriken vandel i lys av hans tidligere straffedommer, når han i 1992 begår et nytt lovbrudd i forbindelse med mis-

bruk av rusmidler. Forholdet til rusmidler blir tillagt stor vekt i henhold til Forsvarssjefens utfyllende retningslinjer til TFF kl 5.

For rådets skjønnsmessige vurdering av fenriken vandel for avansment vil det således ikke være avgjørende om fenriken ellers utfører sine tjenestlige oppgaver på en tilfredsstillende måte.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor kan det ikke sees noen grunn til å anta at GIY' råd i tilsettingssaker skulle ha bygget på noen feilaktige premisser under den skjønnsmessige vurderingen av fenriken vandel for normalavansment. Vi kan heller ikke se at fenriken er utsatt for noen urettmessig eller usaklig forskjellsbehandling.»

VI

Fra en av befalsorganisasjonene innløp klage på vegne av en oberstløytnant som ikke var blitt innstilt blant de tre ved ansettelse av distriktssjef for et HV-distrikt.

Organisasjonen gjorde gjeldende at klagerens spesielle offiserspraksis burde på en særlig måte kvalifisere ham for distriktssjefstillinger i Heimevernet. Organisasjonen fremholdt at klagerens realkompetanse ikke var tillagt tilstrekkelig vekt idet han ikke var å finne blant de tre innstilte kandidater for stillingen.

Etter innhenting av opplysninger og uttalelser og gjennomgang av personelldokumenter konkluderte Ombudsmannen med at det ikke var grunnlag for kritikk mot innstillingen og tilsetningsvedtaket.

Ombudsmannen skrev bl. a. slik:

«X har i brev dat 22 mar 94, på vegne av oblt NN, anmodet om Ombudsmannens vurdering av ovennevnte sak.

X hevder at det kan virke som om oblt NN er blitt feilbehandlet på et meget tidlig stadium av søknadsbehandlingen, ved at han ikke var blant de innstilte kandidater fra Hæren.

Saken ble tatt opp med Forsvarsdepartementet i brev fra vårt kontor den 28 mar 94.

Etter FO/HST's uttalelse i brev til FD dat 13 mai 94 har X avgitt ytterligere kommentarer i brev dat 29 jun 94.

Forsvarsdepartementets uttalelse er gitt i brev dat 31 jan 94, med den konklusjon at FD ikke kan se at det utøvde skjønn er urimelig, eller at det foreligger saksbehandlingsfeil som kan danne grunnlag for kritikk mot den avgjørelse som ble truffet.

I brev av 7 d m har X avgitt ytterligere kommentarer og opprettholdt det syn at oblt NN's realkompetanse ikke er tilstrekkelig vektlagt.

Ombudsmannens oppgave er å foreta en upartisk vurdering av spørsmålet om det kan være begått saksbehandlingsfeil med betydning for det påklagede vedtaket. Rene saklige skjønnsmessige vurderinger i samsvar med gjeldende regelverk ligger imidlertid utenfor Ombudsmannens adgang til å prøve.

Ved den aktuelle anledning er det grunn til å bemerke at tilsetting av distriktssjefer i HV undergis en særlig omfattende innstillingsprosedyre.

Skjønnsmessige vurderinger av søkerens realkompetanse for en bestemt stilling, og herunder utøver direkte målbare kvalifikasjoner, bygger som kjent på en rekke faktorer som gjerne kan bli vekt-

lagt i noe forskjellig grad av de enkelte personer. Skjønnsmessige vurderinger er derfor unntatt fra regler om begrunnelsesplikt.

Det kan ikke sees påberopt noen formell saksbehandlingsfeil, og det kan heller ikke sees grunn til å anta at det under saksbehandlingen er tatt usaklige hensyn eller bygget på noen feilaktige premisser med avgjørende betydning for saken.

På bakgrunn av det ovenstående kan vi således ikke se grunn til å rette noen kritikk mot saksbehandling i forbindelse med det påklagede vedtaket.

Når det gjelder saksbehandlingen etter Deres klage til Ombudsmannen må det imidlertid beklages at det har tatt uvanlig lang tid å få innhentet de nødvendige uttalelser for vår bedømmelse av saken.»

VII

En løytnant ønsket bistand av Ombudsmannen etter at hans søknad om yrkestilsetting i Forsvaret var blitt avslått.

Avslaget var begrunnet med at Forsvaret nå er inne i en omstillingsperiode med store innskrenkninger også i befalskorpsset. Etter en omfattende korrespondanse med FO hvorunder sistnevnte begrunnet og fastholdt sitt vedtak fant Ombudsmannen grunn til å forelegge saken for Forsvarsdepartementet med en særlig anmodning om at klagerens 13 årige kontraktstjeneste i Forsvaret måtte bli nærmere avveiet mot Forsvarets ansvar som arbeidsgiver.

Fra departementet mottok Ombudsmannen et brev hvor bl. a. følgende ble anført:

«Saken reiser tildels vanskelige og prinsipielle spørsmål omkring kontraktbefalens stillingsvern.

Det er på det rene at NN har vært ansatt i Forsvaret i 13 år uten avbrudd av særlig betydning. Det er videre klart at NN har tjenestegjort i stillinger som normalt også besettes av KS-utdannet befal, og at han har utført vel tjeneste fastsatt til «norm» og «litt over norm».

Hovedregelen i tjml § 3 er at tjenestemann skal tilsettes fast med mindre unntaksbestemmelse kommer til anvendelse. Som kontraktsbefal kommer NN inn under unntaksbestemmelsen om kontraktsbefal, hvor det fastslås at Forsvarsdepartementet etter forskriftene til tjml § 3 nr. 3. gir nærmere regler om varighet og om adgang til å fornye tilsetningsforholdet. I TFF KL 5 har departementet i denne sammenheng bestemt at «---befal normalt bare gis kontraktstjeneste i Forsvaret i 6 år til sammen.» Videre er det bestemt at departementet i spesielle tilfeller kan dispensere fra denne regelen. Adgangen til å gi dispensasjon er overlatt til Forsvarets overkommando.

Kontraktsforholdet har i dette tilfellet vart i mer enn det dobbelte av det som er fastsatt i gjeldende bestemmelser. Det kan videre ikke sees at det ved fornyelse av kontrakt er gjort vurdering opp mot dispensasjon. Det er også brakt til departementets kunnskap at NN fortsatt er engasjert i Forsvaret i befalsstilling på kontrakt, senest visstnok ved Lønningsseksjonen ved X. Det må således kunne konstateres at Forsvaret ikke har iaktatt gjeldende bestemmelser på dette området tilstrekkelig.

Fastsattelse av 6 år som normal for midlertidig tilsetting som kontraktsbefal er begrunnet i en avveining mellom arbeidstakerens interesser og arbeidsgiverens behov for å tidsbegrense tilsetningsforholdet. Med dette som grunnlag må saken sees i

lys av Forsvarets interesse for fortsatt tidsbegrensning vurdert opp mot NN's behov for stillingsvern. Det er utvilsomt at NN's interesse blir sterkere jo lengre tid han har vært i tjeneste.

Som nevnt ovenfor står man i dette tilfellet overfor den situasjon at kontraktsforholdet har en varighet som er det dobbelte av det man har sett som rimelig maksimal kontraktstid. Et avgjørende spørsmål blir derfor om NN er forpliktet til å fratre sin stilling som befal etter 13 års sammenhengende tjeneste ved kontraktstidens utløp.

Etter departementets oppfatning må som nevnt dette spørsmål avgjøres konkret i en avveining mellom arbeidsgivers og arbeidstakers interesser. Forsvaret har i sin vurdering av tilfellet påpekt det forhold at befalskorpsets antall skal justeres og nærmest uten videre på dette grunnlag avvist NN's søknad. Dette standpunkt er imidlertid blitt noe modifisert senere ved at man fra Forsvarets side anser saken som tvilsom, men at Forsvaret opprettholder sitt tidligere standpunkt om ikke å yrkestilsette NN. Til orientering vedlegges skriv fra FO av 21 sep 1995 i sakens anledning.

Det er klart at de særegne forhold i Forsvaret tilsier en ikke ubetydelig bruk av tidsbegrensede arbeidsavtaler, hvilket man også har anledning til jfr. forannevnte hjemmelsgrunnlag. Det er imidlertid like klart at det må settes en grense for hvor lenge denne type avtaler, spaltet opp i flere perioder som i dette tilfellet, kan fortsette uten at det erverves rett for den enkelte som medfører konsekvenser for Forsvaret som arbeidsgiver. I dette spesielle tilfellet kan ikke departementet se at Forsvaret i sin vurdering har tatt tilbørlig hensyn til NN's interesser. Hva Forsvaret i denne forbindelse har anført av praktiske hensyn mot å yrkestilsette ham, kan vanskelig sees å være tungtveiende nok i forhold til NN's interesse. Han har ingen annen fast stilling å falle tilbake, og han har utvilsomt brukt en rekke av sine bedre år i Forsvaret, utover det som kan aksepteres uten konsekvenser for Forsvaret. Departementet kan bl a på dette grunnlag vanskelig se annet enn at NN i dette spesielle tilfellet må sies å ha fått en beskyttelsesverdig interesse i å få fortsette i fast stilling som befal.»

Med bakgrunn i det ovennevnte skrev Ombudsmannen tilbake til departementet slik:

«Det vises til departementets brev av 9. d.m. samt til tidligere korrespondanse.

Vi konstaterer at departementet ved sitt ovennevnte brev imøtekommer vår anmodning om en nærmere vurdering av yrkestilsettingsspørsmålet i lys av klagerens lange tjeneste i midlertidige stillinger.

Etter det som nå er bekreftet må en legge til grunn at NN har gjort tjeneste i Forsvaret siden 1982 utelukkende på midlertidige engasjementskontrakter. Reglenes bestemmelse om at midlertidige engasjementer normalt skal begrenses til inntil 6 år synes ikke å være tillagt betydning ved de stadige forlengelser av engasjementsperioden.

Det er også bekreftet at forvaltningen ikke har søkt om dispensasjon for engasjement av NN utover 6 år.

Etter klagerens tjeneste i 13 år må det antas at hans arbeidsoppgaver ikke kan sies å ha slik karakter av midlertidighet som unntaksreglene i Tjenestemannsloven § 3.2 må forutsette.

I samsvar med Forsvarsdepartementets egne anførsler er vi kommet til at man i denne spesielle sak, med sin særegne forhistorie, må anbefale departementet å ta initiativ til at NN gis yrkestilsetting i Forsvaret så snart som mulig.

Klageren underrettes ved gjenpart av dette brev og underrettes om at saken dermed er avsluttet for vårt vedkommende.»

En uke senere skrev Forsvarsdepartementet følgende brev til Forsvarets overkommando:

«Ombudsmannen har som det sees i vedlagte skriv av 17 oktober 1995 truffet sin anbefaling i saken, og departementet ber om at Ombudsmannens anbefaling iverksettes snarest.

Forsåvidt gjelder saker omkring det omhandlende tema finner departementet etter omstendighetene å måtte be om at det fra de militære myndigheters side ryddes opp, og at gjeldende bestemmelser etterleves slik at man unngår tilsvarende saker for fremtiden».

SIVILT PERSONELL

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe i 1995 mot 7 i 1994.

I

En tekniker klaget over «saksbehandlingsfeil» etter at han som eneste søker til en ingeniørstilling ikke var funnet kvalifisert og således ikke tilsatt i stillingen.

Klageren vedgikk at han «muligens» ikke oppfylte alle krav til utdanning som var stillet opp i stillingskunnngjøringen, men mente at han likevel burde ansees som kvalifisert idet han tidvis hadde vikariert i den aktuelle ingeniørstilling. Etter å ha innhentet nødvendige saksopplysninger og kommentar fra alle berørte parter avsluttet Ombudsmannen saken med følgende brev til klageren:

«I anledning ovennevnte sak vises til tidligere korrespondanse, senest Deres bemerkninger i brev dat 8 des 95.

Som kjent består Ombudsmannens oppgave i å vurdere på et nøytralt grunnlag om det er begått saksbehandlingsfeil med betydning for Tilsettingsrådets vedtak, eller om Rådets skjønn har bygget på utenforliggende eller usaklige hensyn.

Som begrunnelse for Deres klage er anført at det må foreligge saksbehandlingsfeil når De ikke ble funnet kvalifisert for den utlyste stillingen som ingeniør.

De hevder å ha utført stillingens hovedoppgaver fra De begynte ved X i 1993.

I denne sammenheng har vi imidlertid notert oss X's brev til Dem dat 16 aug 94 pkt 6 hvor det bl a lyder: «...De er gitt to års utdanning med lønn for å gjennomføre teknisk fagskole. Utdanningen gis Dem nettopp for at De skal være fullt kvalifisert til

å utføre alle oppgavene som er beskrevet i stillingsbeskrivelsen for stillingen De fungerer i, samt å gi Dem en reell mulighet til å konkurrere om stillinger på et høyere nivå.»

I stillingskunnngjøringen er det stillet krav om eksamen fra ingeniørhøyskole, eller eksamen fra teknisk fagskole/videregående skole i kombinasjon med 2 årig utdanning som teknisk tegner.

De forutgående drøftelser vedrørende utlysningstekstens hovedkrav sees meddelt Dem i brev fra X dat 20 jul 94.

Med hensyn til det alternativet kravet om eksamen fra teknisk fagskole/videregående skole, er det under klagesaken presisert at det var ment 3 årig videregående skole, noe De mangler.

Forøvrig er opplyst at X og Y kan heller ikke se at De tilfredsstiller kravet om 2 årig utdanning som teknisk tegner.

Som kjent kan heller ikke Forsvarets overkommando se at De tilfredsstiller kunnngjøringens krav.

Etter vår bedømmelse synes de gjeldende prosedyrer for tilsetning å være fulgt, hvor Tilsettingsrådet er bundet til å vurdere søkeres utdanning mot de krav som er oppstillet i kunnngjøringen.

Når det gjelder vurderingen av Deres utdanning kan det ikke sees oppstillet noen spesifisert avveining av utdanning/kurs mot de spesifiserte krav i kunnngjøringens tekst.

Vi har imidlertid gjennomgått Deres dokumenterte utdanning, men heller ikke vi kan se at Deres 9 årige grunnskole og diverse kurs kan oppfylle det forutsatte kravet om videregående skole, før det eventuelt skulle bli aktuelt å vurdere tilleggskravet om kombinasjon med 2 årig utdanning som teknisk tegner.

Deres utdanning i teknisk tegning er oppført med korrespondansestudier i grunnkurs (NKI) og bygningsteknisk fagtegning (NKI), 84 timers kurs Dakoperatør (Friundervisningen), samt h v et 2 dagers og et 5 dagers kurs i AutoCAD System.

I likhet med de nevnte forvaltningsorgan kan heller ikke vi se at De oppfyller kravet om 2 årig utdanning som teknisk tegner.

Det sees at De var eneste søker til stillingen, og det synes derfor korrekt at stillingen ble utlyst på nytt.

Dersom det var grunn til å fravike de formelle krav til utdanning ville stillingen også blitt utlyst på nytt, jfr X's brev til Dem dat 20 jul 94 pkt 4, således at også andre ville få mulighet til å søke stillingen med eventuelle endrede krav til utdanning.

Hvor vidt X i ettertid har endret formulering av kvalifikasjonskrav har ingen betydning for de saklige vurderinger Tilsettingsrådet skulle foreta mot kunnngjøringens krav på det aktuelle tidspunkt.

Det kan heller ikke ha noen betydning om det i dag er fremsatt et forslag fra X om å omgjøre Deres stilling til ingeniørstilling.

Etter vårt syn kan det ikke sees at Tilsettingsrådet har bygget på noen feilaktige premisser, eller at det er tatt utenforliggende eller usaklige hensyn.

Vi kan derfor ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Rådets vedtak i saken.»

BEFARINGER

Ombudsmannsmemnda har i 1995 foretatt befaringer ved forskjellige tjenestesteder i Sør-Norge.

KNM «Harald Haarfagre»

Nemnda ble mottatt og ønsket velkommen av Sjef KNM Harald Haarfagre komm.kapt. Ole A. Søraa som orienterte om avdelingens historikk, organisasjon og virksomhet.

Fra 1871 har leiren vært nyttet til militære formål. Stavanger linje- og landevern bataljon og Christiansandske linje- og landevern bataljon ble fast stasjonert på Maldesletten som det den gang het. I 1934 fikk leiren navnet Madlamoen. Hæren nyttet leiren frem til andre verdenskrig.

Fra 1948 var det spredte kontingenter fra Marinen, Kystartilleriet og Tysklandsbrigaden som holdt til i leiren. I 1952 vedtok Stortinget at Marinen skulle overta Madlamoen og at rekruttskolen for Marinen skulle legges hit. 3 år senere, i 1955 tok leiren navnet vi kjenner i dag, KNM Harald Haarfagre, etter panserskipet med samme navn.

Panserskipets skipsklokke henger i dag i flaggspillet på apellplassen.

Fra 1. januar 1994 ble KNM Harald Haarfagre Sjøforsvarets sentrale rekruttskole.

Organisasjon

Sjef KNM Harald Haarfagre er direkte underlagt Generalinspektøren for Sjøforsvaret (GIS). KNM HH er organisert i følgende 5 avdelinger:

Øvingsavdelingen, Personell- og Stasjonsavdelingen, Økonomi- og Forsyningsavdelingen, Sanitetsavdelingen og Voksenopplæringen. Bemanningen er marginalt tilpasset de oppgaver og aktiviteter som avdelingen er pålagt.

Bygninger og forlegningskapasitet

Bygningsarealer i daglig drift er totalt på ca 36000 m², mens ca 70 m² nyttes til mob. lager.

Forlegningskapasiteten er:

Befal: 89
Faste mannsk: 76
Befalskurs: 78
Rekrutter: 956
Totalt: 1199

I tillegg til leirområdet på 500 mål, disponeres også et øvingsområde med egen kortholdsbane på 400 mål ca 3 km fra leiren.

Styrkeproduksjon/aktiviteter i 1995

4 Rekruttskoler med totalt 3650 rekrutter
4 Befalskurs Harald Haarfagre (BKHH) med ca 100 elever
2 Befalskurs Marine (BKMA) med totalt 40 elever
2 Velferdsassistentkurs med totalt 30-40 elever
2 HV-tropsjefskurs i samarbeid med HVSKD

Av arrangementer i 1995 kan nevnes:

PXD Øvelse Strong Resolve 95 med ca 300 delegater hvorav ca 50 flaggoffiserer.

17. mai-feiring for nærmiljøet (10-15 000 besøkende).

Landsmøte Lottetforbundet i juni (ca 200 deltakere).

Nordiske militærkameraters forening (NMKF) i juni (ca 300 deltakere)

Blant hovedmålene for rekruttskolen ble nevnt at man søker å skape en mest mulig problemfri overgang fra sivil til militær status. Opplæringen tar sikte på å skape motiverte soldater.

I 1995 vil rekruttskolen motta ca 4000 menige mannskaper hvorav ca 3650 påregnes gitt full rekruttskole.

Innrykkskontingenten i juli er desidert størst idet ca 1400 er innkalt.

Dette skaper innkvarteringsproblemer både for menige og befal idet engasjert befal ofte må innkvarteres på hotell. Avdelingen har således et stort behov for utvidelse av forlegningskapasiteten. Avdelingen har 63 sivilt ansatte og 122 befal hvorav 69 av befallet er i lønnede stillinger.

Personellsituasjonen preges av at aktiviteten øker og personellrammene beskjæres. Således har bedriftshelsetjenesten funnet å måtte påpeke personellmangelen som medfører et økende sykefravær.

Det ble uttalt tilfredshet med at et nytt undervisningsbygg nå var under ferdigstilling og ville bli tatt i bruk om noen uker.

En skytehall er sterkt ønsket og nødvendig for en effektiv skyteopplæring, og ventes ferdigstillet i 1998-99.

Avdelingens sykestue som ledelsen ønsket en snarlig utvidelse og rehabilitering av, må betegnes som svært lite tidsmessig og til dels uegnet for medisinske prøver og samtaler under diskresjon.

Nemnda vil anbefale at utvidelsesplanene blir fremskyndet. Avdelingen har også planlagt rehabilitering av to kaserner.

Som følge av store fyringsutgifter - ca kr. 2 mill. pr. år har man vurdert anskaffelse av et varmpumpeanlegg som vil innebære en investering på ca 5. mill., men gi en innsparing på ca 50 % av de årlige fyringsutgifter.

For øvrig ble det opplyst om behov for forlegning for befalskurset, lokaler til sesjonering f.eks. i kombinasjon med sykestuen og utbedring av mannskapskjøkkenet.

Voksenopplæringen tilbyr et bredt spekter av ulike kurs. Bl.a drives en verkstedskole med tre avdelinger. AMO-kursene har gitt gode resultater idet praktisk talt samtlige kursdeltakere har skaffet seg jobb etter kursene. Avdelingene har muligheter for å utvide antallet lærlinger ble det opplyst.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte ble det bl.a opplyst at de tillitsvalgte under tillitsmannskurset var blitt beordret til andre gjøremål, noe man håpet kunne bringes til opphør.

De tillitsvalgte ønsket bedre muligheter for «Flyhaik» fra Stavanger og var ellers opptatt av å få innført mer detaljerte og hensiktsmessige tjenestebevis.

En demonstrasjon i redningstjenesteopplæring avsluttet besøket.

Sola flystasjon

Oblt. Claus Mølbach Thellefsen orienterte om virksomheten ved Sola flystasjon.

Avdelingen har ca. 120 ansatte fordelt på ulike forvaltningsorganer, og ca 100 menige mannskaper. Stasjonen utfører støttefunksjoner for HQ-NORTH og 330 skv. Sola flystasjon er utbygget for mottak av store flystyrker og disponerer flybunke og hangarer for dette formål.

Tilgangen på flydrivstoff er meget god. Visse utbyggingsarbeider pågår og vil være fullført i 1996.

Befalskorpsset har et stort innslag av engasjementstilsatte idet 33 % nå er engasjert befal. De fleste soldatene kommer fra nærdistriktet. Om disiplinærsituasjonen ble det opplyst at ulovlig fravær og vaktforsømmelser er viktigste refselsårsaker. Bruk av dopingmidler i trimstudio har forekommet. Refselsfrekvensen syntes noe høy.

Voksenopplæringen, som bl.a. tilbyr studier for ex. philosophicum, jobbsøkerverksted etc. drives i samarbeid med bl.a. Vatneleiren.

Nemnda hadde møte med HTV for stasjonens mannskaper og HTV HQ - NORTH. De tillitsvalgte ønsket en omorganisering av den eksisterende tillitsmannsordning og antydte ønskeligheten av å gå over til to separate SLU for HQ - NORTH og flystasjonen kombinert med et samarbeidsorgan for saker av felles interesse.

Under den bygningsmessige befaring kunne nemnda konstatere en god bygningsstandard med regelmessig vedlikehold. Bl.a. forestår renovering av 2 mannskapskaserner. Stasjonen disponerer et særdeles tilfredstillende velferdsbygg hvor det forestår en modernisering av kantine lokalene.

Infanteriets Øvingsavdeling nr. 2, Evjemoen.

Sjef IØ 2 Oblt. Kristiansen ønsket velkommen og redegjorde om avdelingens historikk og om dagens virksomhet og organisering.

Evjemoen ble etablert som militæravdeling i 1911 - 12 og har siden 1954 vært standkvarter for IØ 2. Fra 1. august 1995 blir avdelingen omorganisert og får benevnelsen Agder Regiment.

Avdelingens hovedmål er beredskap og utdanning av soldater og lavere ledere for Infanteriet og Heimevernet. Virksomheten har også stor sivil betydning for lokalsamfunnet idet 25 % av kommunens skatteinntekter skriver seg direkte fra virksomheten ved Evjemoen.

Avdelingen sysselsetter ca. 200 ansatte og ca 1000 soldater. IØ2 har forvaltningsansvaret for HV-utdanningen på Lista flystasjon som imidlertid vil bli nedlagt 1. august 1995 og flyttet til Evjemoen.

Avdelingens rekruttskole utdanner bl.a. for HMKG og Telemark bataljon, Heistadmoen. Det

har vist seg å by på problemer å oppfylle personellrammen for Telemark bataljon. Som følge av rekrutteringssvikt er personelloppsetningen idag kun 85-90 % av personellrammen ved Telemark bataljon.

Oblt. Kristiansen fremhevet sterkt det urimelige i at også en stor utdanningsavdeling som IØ2 blir avspist med en ramme på 5 % for avdelingens hjelpestyrke. Dette innebærer at Hærstaben tillater avdelingen å bruke kun 58 soldater i hjelpestyrken, mens behovet ligger på ca 100 soldater. Nemnda vil anbefale at dette spørsmål - som også er tatt opp av andre avdelinger - blir drøftet nærmere. Hjelpemannskapenes daglige innsats har stor betydning for en effektiv drift av avdelingene og har dermed også betydning for effektiviteten i soldatopplæringen og mannskapenes trivsel og motivasjon.

Etter at IØ2 blir omorganisert til Agder Regiment vil øvingsavdelingen bli regimentets største avdeling. For øvingsformål disponerer avdelingen et øvingsfelt på 9000 mål. I tillegg har avdelingen kontraktmessige øvingsrettigheter på ca. 25000 mål privat grunn.

For å bedre skytefelttjenesten har avdelingen behov for et bedre skytefelt, noe man håper vil bli løst i løpet av 1995 ved å få tildelt et aktuelt område på ca. 16000 mål i nærheten. Avdelingssjefen håpet at denne saken nå kan få sin snarlige løsning i Forsvarsdepartementet.

De reduserte budsjetterammer har medført dimittering av enkelte mannskaper med begrenset medisinsk anvendelighet. Mannskapstilgangen medfører at soldatene forlegges med opptil 12 mann pr. rom i brakker som ble bygget i 1942-43.

Under den bygningsmessige besiktigelse ble det særlig fremhevet behov for rehabilitering av mannskapskjøkkenet. Kasernen trenger rehabilitering også med sikte på bedre brannsikkerhet og ventilasjon. Det foreligger planer for bygging av garasjer i 1996-97.

Maj. Glomsaker opplyste at personellspørsmålene er et viktig anliggende for en rekruttskole som IØ2. Således avholdes det ukentlige møter i Personellgruppen og avdelingen har avtale med psykolog som møter regelmessig. Etter egne behovsvurderinger har avdelingen, etter overgang til Agder Regiment, behov for 23 flere befalsstillinger.

Om disiplinærsituasjonen fremhevet majoren at april-innkallingen regelmessig utmerker seg med de største refselsestall. Ulovlig tjenestefravær og tjenesteforsømmelser av ulike arter er hyppigste refselsgrunn.

Majoren forela bl.a. følgende statistikk:

Disiplinærsaker i prosent av innkalt styrke

Kontingent	01/94	04/94	07/94	10/94	1994	01/95
Antall	5,9 %	4,5 %	3,5 %	8,9 %	11 %	8,88 %

Velferdsoffiser lt. Skogen fremhevet avdelingens ønske om en egen stilling som sosialkurator/saksbehandler slik det er blitt anbefalt i NOU 18:94. For øvrig mente løytnanten at Krigsskolene bør bedre sin utdanning for velferdstjenesten ved utvidelse av velferdsfagene i krigsskolepensum.

I samsvar med anbefalingene i nevnte NOU har man under planlegging et regionalt samarbeid mellom velferdskontorene på Evjemoen, Harald Haarfagre og Sola flystasjon (Hær, Sjø og Luft). Også velferdsoffiseren fremhevet ønske om en heving av kasernestandarden.

Under møtet med soldatene tillitsvalgte ble nemnda forelagt et ønske om eget musikkrom – bl.a. på bakgrunn av at avdelingen utdanner for musikkroppen ved HMKG. Velferdstjenesten og Voksenopplæringen ble positivt omtalt. De tillitsvalgte ønsket at Ombudsmannnemnda kunne formidle mannskapenes sterke ønske om en ny permuniform for Hærens soldater. Dagens permisjonsantrekk bidrar ikke til å høyne respekt og aktelse for Hærens mannskaper ble det fremholdt.

Vedrørende depottjenesten opplyste tillitsmennene at det har vist seg vanskelig å finne passende antrekk for korpulente og kortvokste soldater. Om de kvinnelige soldater ble det uttalt at deres nærvær bidrar på en positiv måte til miljøet blant mannskapene ved avdelingen. Som en minus-faktor ble det nevnt at innslaget av ungt og uerfarent befall var stort ved avdelingen.

Nemndas besøk ble avsluttet med et møte med befalets og de sivile tillitsvalgte hvorunder Ombudsmannen orienterte om ombudsmannsordningen.

Nemnda forlot Evjemoen med inntrykket av en veldrevet avdeling med et interessert og motivert personell.

Luftforsvarets tekniske skolesenter, Kjevik.

Nemnda ble mottatt og ønsket velkommen av fungerende sjef – Oblt. S. K. Fredriksen – som orienterte om virksomheten ved LTS, Kjevik. Utdanningen ved LTS har som bakgrunn at utviklingen krever kontinuerlig ajourføring av kunnskaper og ferdigheter.

Ved ulike skoler og kurs driver LTS, foruten grunnleggende befalsutdanning, teknisk opplæring innen alle grener av Luftforsvarets tekniske virksomhet. Undervisningen skjer også ved simulator-trening.

Foruten primærvirksomheten som er opplæring for Luftforsvarets behov drives en lang rekke andre kurs ved skolesenteret f. eks. kurs i samarbeid med allierte, kurs for presse – og informasjonsoffiserer, kurs for minedykkere, kurs etter avtale med sivile bedrifter og etater etc.

Heller ikke ved LTS har man unngått å merke omstillingen i Forsvaret. Stasjonen er nedbemannet med ca 30 stillinger. Skolesenteret sysselsetter ca. 250 ansatte hvorav ca. 150 befall. Det ble framholdt at omstillingen for denne avdelings vedkommende syntes å ha blitt forsert på en uheldig måte, idet stillinger nedlegges uten tilsvarende bortfall av funksjoner. Nedbemanningen ved andre forsvarsavdelinger i Kristiansandsområdet medfører også negative virkninger for omstillingen ved LTS, ble det fremholdt.

Utdanningen av flyteknikere og flytekniske spesialister er redusert betydelig de senere år. Oblt.

Fredriksen kunne bekrefte at dette har medført at Luftforsvarets forskjellige flyskvadroner nå har underdekning av personell for det løpende flyvedlikehold.

Utdanningsprogrammene for de kommende år synes å bekrefte at teknikerkrisen i Luftforsvaret vil fortsette. LTS har i den senere tid registrert en sviktende søkning til skolen. Ved siste elevopptak var søkertallet 60 % av tidligere nivå. Høsten 1995 starter LTS krigsskole-utdanning i samarbeid med Luftkrigsskolen, Trondheim.

Den bygningsmessige standard ved LTS synes meget tilfredsstillende med gode lokaler og tidsmessig utstyr for sin utdanningsvirksomhet. Bygningsmassen omfatter 51.500 m². Forlegningskapasiteten gir rom for 540 personer. Ved krise kan inn-til 2000 forlegges.

Under nemndas møte med elevenes tillitsvalgte ble det etterlyst bedre muligheter for «fly-haik». I møtet med de ansattes tillitsvalgte orienterte Ombudsmannen om Ombudsmannsordningen og besvarte spørsmål som ble tatt opp.

Ved avslutningen av besøket ønsket nemnda en nærmere konkretisering vedrørende teknikerkrisen i Luftforsvaret. Fra ledelsens side ble det ikke benektet at mangelen på vedlikeholdspersonell har medført redusert flyaktivitet og lengre verkstedopphold for flyparken i Luftforsvaret. Man kunne heller ikke utelukke at personellmangelen kan gi seg utslag i sviktende sikkerhet for luftpersonellet.

Det ble understreket at LTS har høy kompetanse og større utdanningskapasitet enn den som idag utnyttes. LTS imøteser gjerne en større samordning av den tekniske utdannelse på tvers av våpengrene. Nemnda vil med bakgrunn i det overstående tillate seg å anbefale tiltak som sikrer et betryggende flyteknisk vedlikehold i Luftforsvaret.

Sjøkrigsskolen, Bergen

Nemnda ble ønsket velkommen av skolesjefen komm. II K.B. Olsen som orienterte om Sjøkrigsskolens historie og virksomhet. Sjøkrigsskolens historie går tilbake til 1817 og har siden 1960 hatt stasjon i Bergen. Skolen utdanner offiserer for Marinen, Kystvakten og Kystartilleriet.

Utdanningsopplegget bygger på en parallell teoretisk og praktisk opplæring og er inndelt i to avdelinger. Elevtallet er ca 180 og dekker dagens behov for krigsskoleutdannede offiserer i Sjøforsvaret.

Skolesjefen forutså imidlertid et noe økende behov for offiserer i de kommende år.

Søkingen til skolen er generelt bra, men varierer mellom skolens ulike bransjer. Svakest rekruttering registreres i forhold til teknisk bransje. Dersom skolen ble gitt muligheter for utvidet opplæring for sivile sertifikater ville dette ha positiv betydning for søkingen til skolen. Den teknologiske utvikling innen det sjømilitære felt er i stor grad styrende for skolens innhold.

Også erfaringer fra kystvaktstjenesten i de ulike havsoner har medført behov for tilpassing av skolens faginnhold.

Sjøkrigsskolen sysselsetter ca 85 personer (befal

og sivile) med et samlet budsjett på 33.6 mill. kroner.

Under H.M. Kronprinsens toårige kadettperiode har en særskilt vaktstyrke vært stasjonert ved skolen. Denne var nå under nedtrapping etter Kronprinsens fullførte utdanning.

Kaplt. Aanonsen orienterte om personellsituasjonen og opplyste at avdelingen etter oppsetningsplanen skulle hatt 37 menige mannskaper, mens det faktiske antall bare var 29 soldater.

Sjøkrigsskolen omfattes av det pågående omorganiseringsprogram, benevnt EROS, som omfatter samtlige av Sjøforsvarets avdelinger i Bergen. Omorganiseringen innebærer at personellressursene sees under ett og tilsikter en mest mulig rasjonell personalorganisasjon.

Personellet tillitsvalgte har hele tiden vært involvert i omorganiseringsarbeidet og har bidratt med konstruktive innspill. Nemndas møte med fagforeningenes representanter bekreftet denne fremstilling. Mannskapenes tillitsvalgte etterlyste en lovet anskaffelse av musikkanlegg, men var ellers tilfreds med fritidstilbudene, innkvarteringsforholdene og de tjenestelige forhold for øvrig.

Ved den bygningsmessige besiktelse kunne nemnda konstantere en høy bygningsmessig standard og et utmerket vedlikehold. Lokalene synes å sikre utmerkede fasiliteter for en tidsmessig sjømilitær offiserutdanning.

Foruten et antydning ønske om egen svømmehall ble det ikke opplyst om ytterligere byggebehov ved SKSK.

Vestlandet sjøforsvarsdistrikt, Haakonsvern Orlogsstasjon.

Ved ankomsten ble nemnda ønsket velkommen av kontreadm. R. Paus som særlig understreket arbeidet med miljøforbedringene ved Haakonsvern, herunder investeringene i brannsikringstiltak på 73 mill. kroner. Såvel brannsikringstiltak som arbeidet med miljøutslippene fortsetter. En stigende andel av Sjøforsvarets samlede budsjett anvendes av VSD, som omfatter fylkene Hordaland og Sogn og Fjordane.

Orlogskaptein Brøyen opplyste at aktivitetene ved Haakonsvern nå omfatter tilsammen ca 4000 personer hvorav ca 2300 militært og sivilt ansatte.

Orlogsstasjonen ble etablert i 1960 og dekker et areal på ca 1 km².

Virkksomheten dekker et mangfold av aktiviteter hvorav utdanning/styrkeproduksjon er høyest prioritert.

Sjøforsvarets Forsyningskommando er lokalisert til Haakonsvern og disponerer et årlig budsjett på ca 2,5 milliarder kroner.

Det ble bl.a. opplyst at 3 nye mineryddingsfartøyer nå er under innfasing. Ny kai for mineryddere er planlagt.

KNM Tordenskjold er ansvarlig for fagopplæringen og består av 8 ulike skoler, foruten en voksenopplæringsavdeling. Ca 9000 elever utdannes pr år. Nye avdelinger er under tilflytting til Haakonsvern, bl.a. Kystartilleri-inspektoratet. Bygnings-

massen ble opplyst å være av varierende standard idet vedlikeholdsmidlene ikke strekker til. Store beløp er gått med til brannsikrings-tiltak. Avdelingen har fått frist til 1998 med oppfyllelsen av brannsikringsforskriftene.

KK Torheim orienterte om arbeidet med etablering av en ny felles personell-avdeling ved HOS/SKSK som er betegnet EROS og skal være etablert pr. 1/8-95. Også ved HOS har personellorganisasjonene sluttet opp om EROS.

Han fant særlig grunn til å beklage at landets største marinebase fortsatt ikke har etablert noen form for ABC-sikring for sitt personell.

For bedre å ivareta mannskapenes sosiale og økonomiske problemer har avdelingen tilsatt 2 sosionomer. Med sikte på bedring av det psykososiale hjelpearbeid er et hjelpesenter under etablering.

Vedrørende fritidstilbudene for mannskaper ble det opplyst at kinobesøket ved HOS nærmer seg 10000 besøkende i året. Av hensyn til personellbehandling planlegges et eget opplæringsopplegg for personelloffiserer og velferdsbefal. Det er dessuten et ønske om befal med høyere alder og erfaring for soldatopplæringen.

Kasernestandarden er varierende og uhensiktsmessig spredt i området. Det er derfor et sterkt ønske ved avdelingen å få alle kaserner lokalisert i nærmest mulig beliggenhet til kjøkken og messe. Innkvarteringskapasiteten for mannskaper er 1110 senger med tillegg av 144 som er under tilgang.

Det ble fremhevet et særlig behov for snarlig rehabilitering av kaserne III som befinner seg i en svært utilfredstillende forfatning.

Vedrørende forlegningskapasiteten for befal ble det opplyst at «Fregatten» befalsforlegning er planlagt restaurert i 1996-97. «Briggen» som er et nybygg av særdeles høy standard gir utmerkede innkvarteringsforhold.

Det ble likevel opplyst at man har underdekning på tjenesteboliger i Bergensområdet.

Refsesstatistikken ved HOS viser en relativt stabil utvikling. Tallene synes å indikere samme antall refselsener i 1995 som i 1994.

Etter den bygningsmessige befarung finner Ombudsmannnemnda grunn til å rette oppmerksomheten mot forholdene vedrørende kaserne III som er nevnt ovenfor. Bygningen fremstår i en svært elendig forfatning og representerer et innkvarterings-tilbud langt under middels. Nemnda vil anbefale at det snarest iverksettes en nødvendig rehabilitering.

At de innkvarterte soldater i tillegg er forlagt på stor avstand fra kjøkken og messe forsterker følelsen av mistrivsel og manglende komfort.

Mannskapenes tillitsvalgte fortalte om tilfredstillende tjenesteforhold og hadde ingen spesielle saker å forelegge nemnda.

Under møtet med de ansattes representanter fikk nemnda bekreftet deres oppslutning om EROS-opplegget og håpet at de sentrale myndigheter ville akseptere og godkjenne det lokale opplegg for den nye personellorganisasjonen.

Ved avslutningen orienterte Ombudsmannen om ombudsmannsordningen og besvarte spørsmål fra fagforeningsrepresentantene.

Herdla fort

Kystartilleriinspektør kommandør Aam var til stede. Fortsjefen G. Jensen orienterte om Herdla fort som opprinnelig ble bygget av tyskerne i 1940 – 43 og som har vært bemannet siden 1976.

Herdla er et av kystartilleriets øvingsfort og driver opplæring innen feltet miner og torpedovåpen. Fortets eget hovedvåpen er torpedobatteri og minefelt og omfatter en total bemanning på ca 75 personer.

Soldatopplæringen er basert på 0 + 9 – ordningen hvilket etter fortsjefens mening hittil har gitt svært gode resultater. Til tross for at tjenestetiden er redusert fra 12 til 9 mndr. har den nåværende ordning med sammenhengende opplæring på ett sted medført en betydelig effektivisering av opplæringen. Opplæringsprogrammet er inndelt i tre hovedperioder og detaljert utformet for å sikre nødvendig progresjon i undervisningen. Det var fortsjefens oppfatning at dagens 9 – mndrs. opplæringsordning sikrer en kvalitativt bedre opplæring enn den tidligere ordning med forutgående rekruttperiode.

Hensynet til fortets drift medfører at man også har behov for en del mannskaper med 12 mndrs. tjeneste.

Fortsjefen fant grunn til å berømme sine mannskaper som nå i juni-95 hadde deltatt under bekjempelsen av flomkatastrofen i Mjøsdistriktet. Kystartilleristene hadde ytt helhjertet innsats under improviserte forhold. Aksjonen hadde gitt verdifull øvelseserfaring.

Fortet har kombinert velferds- og idrettsøffiser. Voksenopplæringen skjer i nært samarbeid med KNM Tordenskjold i Bergen. Hovedtillitsvalgt for mannskapene ønsket et fastere opplegg vedrørende voksenopplæringstilbudet for 9-mndrs. mannskaper.

De administrative bygg ved fortet er søkt vedlikeholdt best mulig i forhold til tildelte midler. Det ble særlig bemerket at en lenge etterlengtet utbedring av kjøkken og kontorbrakke ville finne sted i løpet av inneværende år. Næringsmiddeltilsynet har antydnet stenging av kjøkkenet dersom rehabilitering ikke blir gjennomført snarest. Nemnda forutsetter at denne saken nå finner sin løsning. Bygningsmassen for øvrig som består av eldre og nyere bygg syntes tilfredsstillende vedlikeholdt.

Kystartilleriinspektøren orienterte nemnda om opplæringsordningen for landets kystartillerister. Utdannelsen finner sted på 6 forskjellige øvingsfort og er basert på 0 + 9-ordningen. Foruten de forannevnte opplæringsmessige fordeler ved 0 + 9 gir ordningen også muligheter for å avvikle ferier og avspaseringer uten skade for soldatopplæringen, påpekte KA – inspektøren.

Hærens forvaltningsskole, Halden.

Festningskommandant og skolesjef Oberst I I. Aasen ønsket velkommen til Fredriksten festning og orienterte om festningens historie og virksomheten ved avdelingen. Haldens historie som garnisonsby går tilbake til 1644. Festningen ble påbegynt i 1661 og var ferdig i 1701.

Festningskommandanten er forvaltningsmyndighet også for Hærens forvaltningsskole og Forsvarets Musikkorps Østlandet.

Festningsområdet dekker ca. 650 mål med ca. 4000 løpemeter festningsmur. Bygningene dekker et gulvareal på ca. 23.000 m². Avdelingen disponerer et samlet budsjett på nærmere 30. mill. kr. pr. år. Hovedbeskjeftigelsen er utdanning av Hærens forvaltningsoffiserer. I tillegg arrangeres en rekke forskjellige kurs slik at det samlede antall kursdager ligger på ca. 15000 kursdager pr. år. Avdelingen yter dessuten sentral brukerstøtte i forbindelse med EDB i lokalforvaltningen i Hæren.

Avdelingens status som forvalter av festningen som riksklenodium og turistmål legger beslag på store økonomiske og personellmessige ressurser. Den bygningsmessige kapasitet dekker 70 forlegningsrom, 100 spiseplasser i messen og ca 200 elevplasser i klasserom og auditorium. Det finnes forlegningsrom for 18 soldater tilpasset for begge kjønn.

Oberst Aasen fremhevet avdelingens ønske og behov for nytt hybelbygg for 25 elever. Forslag om dette er tatt opp med overordnet myndighet.

Personelloffiseren opplyste at avdelingen lider under mangel på soldater til det løpende vedlikehold og driften av festningen. Oppsetningsplanen tilsier 22 soldater mens den faktiske tildeling nå er 13 soldater. Avdelingen har hjemler for 4 sjåfører men er tildelt kun en sjåfør. Han opplyste også at avdelingen mangler instruktører på EDB – siden, men håpet på en bedring i nær fremtid.

Hovedproblemet ligger i mangelen på hjelpemanskaper som medfører et sviktende vedlikehold av festningsområdet og bygningsmassen. Over tid vil dette kunne medføre store kostnader til rehabilitering.

Under samtalen med personellens tillitsvalgte og under den bygningsmessige besiktigelse fikk nemnda bekreftet inntrykket av trivelige arbeidsforhold og et positivt arbeidsmiljø.

Velutstyrte og trivelige skolelokaler synes å sikre utmerkede forhold for avdelingens mangeartede kursvirksomhet. Også soldatenes tillitsvalgte uttrykte stor tilfredshet med forholdene og tjenesten ved Fredriksten festning.

Østfold regiment, Fredrikstad.

Regimentsjefen Ob. Norland ønsket velkommen og bemerket at ØR etterhvert var utviklet til en tidsmessig avdeling for undervisning og opplæring innen Hærens Luftvern.

Et nytt simulatoranlegg for luftvernåpnen innebærer en vesentlig bedring av opplæringsmulighetene. Avdelingen har en god befals situasjon og det registreres svært få problemer i forhold til de menige mannskaper. Ved HV-ol's flytting til Fredrikstad vil det bli bygget en ny befalsforlegning – opplyste regimentsjefen.

Sjef plan- og øving/oblt. Andersen redegjorde om avdelingens daglige virksomhet. Det ble ansett som uheldig at befalsskolen og UB-skolen er inkorporert i Skyteskolen. Foruten befalsutdanningen drives en lang rekke spesialkurs ved skyteskolen,

f.eks. opplæring på radar og Robot 70. Befalsskolen har 20 elever mens det årlig utdannes ca. 60 UB – sersjanter. Repetisjonsøvelser og utvikling av Hærens luftvern er en annen viktig oppgave ved avdelingen. For tiden tjenestegjør 193 soldater hvorav 56 er i hjelpetjeneste. Erfaringene med 0+12-ordningen (gjennomgående tjeneste) er hittil svært gode, bl.a. ved at soldatene oppnår bedre skyteresultater og færre antall refselsler.

Personellstyrken er totalt på 145 personer (90 befal og 55 sivile). Styrken skal etter sentrale pålegg ytterligere reduseres til 138. Det vil ikke bli behov for oppsigelser eller overføring til Ressursorganisasjonen (RO). Det ble imidlertid bemerket at de 138 stillingshjemlene bare blir fulgt opp med lønnsmidler for 135 stillinger. Dette vil medføre at noen stillinger må bli stående ubesatt med derav følgende øket arbeidspress for den enkelte. Erfaringene viser at slike forhold medfører øket stress, belastningslidelser og sykemeldinger som resultat.

Avdelingens totale budsjett for 1995 er 61 mill. kroner. Vedlikeholdsbudsjettet i 1995 er på ca. 9 mill. kroner, mens forslaget for 1996 er ca. 11. mill. kroner, og sikrer et rimelig vedlikehold.

Personelloff. maj. Storø fant særlig grunn til å kommentere planene om å redusere avdelingens tildeling av hjelpemannskaper fra dagens ca. 50-60 mannskaper til ca. 20. Dette vil innebære store vansker med hensyn til løpende vedlikehold av leirområdet med bygninger og uteområdet. Det bør tas hensyn til at Gamlebyen også er et attraktivt historisk turistmål. Med dagens tjenestemønster vil mangelen på hjelpemannskaper være særlig stor i sommer månedene, da behovet er størst.

Det ble bemerket at 1 sivilt ansatt vedlikeholdsarbeider vil utføre arbeid for to soldater når permisjoner og militære tjenestedisipliner tas i betraktning. Etter ny organisasjonsplan blir ØR lokal forvaltningsmyndighet også for Fredriksten festning i Halden. Avdelingens begrensede tildeling av hjelpemannskaper sammen med nedbemanningen av sivilt ansatte skaper dystre utsikter for avdelingens daglige drift og vedlikehold, ble det fremholdt. Nye sivile stillinger er nødvendig.

Velferdsoffiser Johansen redegjorde for velferdstilbudene og opplyste at avdelingens beliggenhet medfører stor grad av formidling av sivile fritidstilbud. Voksenopplæringstilbudene er konsentrert om yrkesrelaterte kurs, bl.a. maskinførersertifikat. Mange har kvalifisert seg for sivil yrke gjennom Forsvarets voksenopplæringstilbud.

Under nemndas besiktigelse av bygningsmessen kunne det konstateres en meget bra bygningsmessig standard. Nemnda merket seg særlig at sykestuen nå er rehabilitert og bragt opp til en meget bra tidsmessig standard, slik nemnda fant å måtte anbefale etter sitt forrige besøk ved avdelingen. Det foreligger fortsatt vedlikeholdsbehov i mannskapenes spisesal.

Nemnda avholdt møte med de tilsattes tillitsvalgte som representerte FSTL, NTL, NOF og KOL (AF). Ombudsmannen besvarte spørsmål. Det ble bl.a. antydnet at korttidsengasjementene av befal bør forlenges fra 6 måneder til minst 12 måneder. Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte besvarte Ombudsmannen spørsmål vedr. reglene om botillegg, hjemmeboerstatus, turnusordninger og tjeneste utover den ordinære daglige tjeneste.

Oslo i februar 1996.

Per A. Utsi

Ingeborg Botnen

Dagfinn Hjertenes

Per Håpnæs

Ivar Johansen

Ivar Skjerve

Ernst Wroldsen

Forkortelser som er benyttet i dokumentet foran.

AMO-kursene	Arbeidsmarkedsorienteringskursene
Brig N	Brigaden i Nord-Norge
DH	Distriktshøgskole
DK	Distriktskommando
DKN	Distriktskommando Nord-Norge
DKØ	Distriktskommando Østlandet
EROS	Effektivisering og rasjonalisering ved orlogsstasjon
FD	Forsvarsdepartementet
FN	Forente Nasjoner
FO	Forsvarets overkommando
FO/P	Forsvarets overkommando/Personellstaben
FO/PI FO/P	Organisasjons- og planavdelingen
FO/PII FO/P	Personellforvaltningsavdelingen
FO/PIII	
FO/P	Avdeling for utdanning og fysisk fostring
FO/PIV FO/P	Forhandlingslønn og arb.miljøavdelingen
FO/P 8 FO/P	Velferdstjenesten
FO/P 9 FO/P	Voksenopplæringskontoret
FO/P12 FO/P	Juridisk kontor
FSAN	Forsvarets sanitet
FSJ	Forsvarssjefen
FSTL	Forsvarets sivile tjenestemannslag
FTD	Forsvarets Tele- og Datatjeneste
GIH	Generalinspektøren for Hæren
GIS	Generalinspektøren for Sjøforsvaret
GIL	Generalinspektøren for Luftforsvaret
GIHV	Generalinspektøren for Heimevernet
HMKG	Hans Majestet Kongens Garde
HOS	Håkonsvern Orlogsstasjonen
HST	Hærstaben
HTV	Hovedtillitsvalgt
HV	Heimevernet
HVSKD	Heimevernskolen, Dombås
IØ 2	Infanteriets Øvingsavd. nr. 2
KOL	Krigsskoleutdannede offiserers landsforening
KS 1	Krigsskole 1. avdeling
KS 2	Krigsskole 2. avdeling
LK	Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret
LTF	Landsutvalget for tillitsvalgte i Forsvaret
LTF/S	LTF/sekretariatet
LTS	Luftforsvarets tekniske skolesenter
MP	Militærpoliti
NHH	Norges handelshøgskole
NKI	Norsk korrespondanseinstitutt
NOF	Norges Offisersforbund
NOU	Norges Offentlige Utredninger
NTL	Norsk Tjenestemannslag
OiF	Ombudsmannen for Forsvaret
OPL/F	Organisasjonsplan/fred
SKSK	Sjøkrigsskolen
SLU	Selvstendig lokalutvalg
TiF	Tjenestereglement for Forsvaret
TMO	Tillitsmannsordningen i Forsvaret
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
VF	Vernepliktsforvaltningen
VO	Voksenopplæring
VPV	Vernepliktsverket
VSD	Vestlandet Sjøforsvarsdistrikt
VUPIKT	Velferd, undervisning (voksenopplæring), prestetjeneste, idrett, kantinetjeneste og tillitsmannsordning
ØR	Østfold regiment
0 + ordningen	Avtjening av hele førstegangstjenesten på samme tjenestested, såkalt gjennomgående tjeneste

Vedlegg**Instruks for Forsvarets ombudsmannnemnd.**

(Stortingsvedtak 21. april 1952, jfr Innst. S. nr. 56 for 1952, med endringer ved stortingsvedtak av 9. april 1956, hvorav antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2) og endringer ved stortingsvedtak av 12. jun 1989, jfr. Innst. S. nr. 189 (1988-89))

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapenes forhold under tjenesten, så som mannskapenes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, bekledning, kosthold og husrom.
- b) behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelser til Ombudsmannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forellegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i felleskap legge frem eller kreve lagt frem saker til drøfting.

Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomiteé, Forsvarsministeren eller Forsvarssjefen (FO) forellegges saker til uttalelse. Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forellegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem. I samband med saker som forellegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet. Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp. I den utstrekning nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet frem til, for Forsvarsministeren i form av rapport.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det behov for det.